రజాడ రచనలు

7

94.827301
APP

ర[illegible]ప్రయత్నాలు

C. I

N12211

విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం,
విజయవాడ.

మార్చి '53
ద్వితీయ ముద్రణ
మార్చి '55
తృతీయ ముద్రణ
ఆగష్టు '59

894.827301
APP

రూపాయి

స్వతంత్ర ఆర్టు ప్రింటర్సు
విజయవాడ-2.

AOUA104B 128

ప్రవేశిక

ఇది అయిదు కథానికల ఆణిముత్యాలహారం. ఇంచుమించు రెండు గంటల కాలంలో దీని పఠనం పూర్తి అవుతుంది. ఈ రెండు గంటల కాలంలోను పఠితకు ఒక లోకం కనిపిస్తుంది. చదువుతూవుంటే జీవితంలో నుంచి నడిచి వెడుతున్నట్లనిపిస్తుంది. దారిలో వింత వింత మనుష్యులు తారసిల్లి ఎంతో పరిచయమున్నట్లు మనల్ని పలకరిస్తారు, ప్రశ్నిస్తారు. కలివిడిగా మనలో కలిసిపోతారు. దాంలో, దారి తప్పి దిక్కులు చూసే మనుషులు, గమ్యం తెలియక ఆగిపోయిన మైలురాళ్ళవంటి మనుష్యులు ఆలజడితో మనకేసి చూస్తారు. అడుగడుగునా ఒక ప్రకృతి దృశ్యమో, అద్భుత సన్నివేశమో, మానవ ప్రవర్తనో మనల్ని రసార్ద్రహృదయులను చేస్తాయి. ఆహ్లాదం, ఆనందం, విచారం, విషాదం కలిగి మనసు ఆరోగ్యస్నానం చేసినట్లవుతుంది. మనం జీవిస్తున్న ప్రపంచం యింత క్రూరంగా, పరుషంగా వున్నదా అనిపించి, పౌరుషం ముంచుకొస్తుంది. పఠిత అంతర్ముఖుడై తనలో తాను తర్కించుకుంటాడు. పఠితలను అంతర్ముఖులను కావించే యిట్టి సాహిత్యాన్ని సృష్టించినవారు అప్పారావుగారు. ఆయనతో తెలుగు కావ్యవస్తువు మారి కొత్తపుంతలకు మళ్ళింది. రాజుల జీవితం, రాణివాసంలో ఎండకన్ను, వానకన్ను ఎరుగని ప్రబంధ నాయికల విప్రలంభ శృంగారచేష్టల గత్తరలో పడి యిరుక్కుని యువతలకి రాలేని సాహిత్యం పోయి, సామాన్యుని ప్రేమ, దైన్యావస్థ, ఆనందం, భీతి వారి రచనలలో ప్రతిబింబితమైనాయి. సామాన్య మానవుడు ఆయన కావ్యవస్తువు. సాధారణ సాంఘిక జీవితంలోని అసాధారణతలు ఆయనకి యితివృత్తాలు. సమాజ క్రూర అత్యాచారాలకు, నీతులకు బలి అయిన పుత్తడిబొమ్మ పూర్ణమ్మ,

కన్యక, మెటిల్డా బలబల కన్నీరును కారుస్తూ కనిపిస్తారు. సమాజ క్రౌర్యతను, నైచ్యతను, మోసానికి, స్వార్థానికి ఛాయలుగా రామప్ప పంతులు, విశ్వనాథ శాస్త్రి, మునవాళ్ళయ్య, శరభయ్య యిత్యాదు లనేకులను మనం చూస్తాము. వివాహసంస్థలో వున్న దౌష్ట్యతను, సామాజిక నియమాలను బలిఅయిన అనేకమంది ఆడపిల్లలు వారి సాహిత్యంలో గోచరిస్తారు. అత్తవారింటికెళ్ళి ముసలి మగనితో కాపురం చేయలేక ప్రాణం త్యజించిన పూర్ణమ్మ; ముసలి మగనినీ, ఎదురౌతున్న పరిస్థితులను యథాతథంగా స్వీకరించి, తిరస్కరించలేక చనిపోయి బతుకుతున్న మెటిల్డా; కృత్రిమ ఆచారాలు, మతధర్మాలు, సంప్రదాయాలు నరకకూపంవంటి ఇళ్ళలోకి తరమగా పడుపువృత్తి తప్ప గత్యంతరం లేని సరళ; మధురవాణి; బాల్యంలోనే మూడు ముళ్ళూ పడి, పుస్తె ముడి తెగి కాపురం ముక్కచెక్కలై పూసలవలె కన్నీరును రాల్చే బుచ్చమ్మ ఒకే జీవిత సమస్యకు వివిధ రకాల ప్రతిబింబాలు. సరళ, పూర్ణమ్మ, మధురవాణి, కన్యక, మెటిల్డా యింత దుర్భరంగా జీవిస్తున్నా, వారి కన్నీటి గాథలను తమ తల్లిదండ్రులతో చెప్పుకోరు. జీవితం విషాదమయమయిన యీ యువతులందరూ తమ గొంతులను అప్పారావుగారి రచనలలో విప్పుకుంటారు. అణచివేయబడిన కోరికలతో నిండిన తమ హృదయాలను మాయా మర్మం, కల్లా కపటం లేకుండా ఆయనతో విప్పిచెప్పుకుంటారు. ఆయనను తండ్రిగా భావించి తల్లిలేని తండ్రిచాటున పెరిగిన పిల్లలవలే మనకు కనిపిస్తారు. కనుకనే సమాజంలో అట్టడుగున పడిపోయిన మానవుల కోరికలను, వేదనలను, అనుభూతులను, హక్కులను ప్రకటించే ప్రతినిధి ఆయన.

ఆయన కవి; నాటక కర్త; కథకుడు; ఊహూ, ఈ మూడూను! 'పుత్తడిబొమ్మ పూర్ణమ్మ' కవితారూప అపురూప కథానిక. 'లవణరాజు కల' కవితామయ ఏకాంకిక. పద్యకవితలో కనిపిస్తున్న కథానికా లక్షణాలు ఒకచోట సమన్వయింపబడి, వచన రచనలో పర్యవసించి, 'ఆణిముత్యాలు' గా ఆంధ్ర సాహిత్యంలో అలరారుతున్నవి. కథానికా, నాటక కవితా శిల్పరీతులు ఒకరిలోనే మూర్తీభవించడం ఎక్కడో కాని వుండదు. ఆ 'వుండడం' అప్పారావుగారిలో వుంది.

కథా కారచనలో నాటకీయత, క్లుప్తత వీరి పద్ధతి. అలాగని విషయాన్ని కుద్దించరు. పాత్రలను మరుగుజ్జులుగా తయారుచేయరు. పాత్రల సన్నివేశాల సంఘటనల అల్లికలో గొప్ప తార్కికశక్తీ, మహత్తర కల్పనా, యోజనా, విస్తీర్ణతా అడుగడుగునా కన్పిస్తాయి. సన్నివేశానికి తగిన వాతావరణం, వాతావరణానికి తగిన పాత్రీకరణ కథానికలలో రమ్యంగా అమరి పఠిత హృదయంపై చెరగని మొహరులను వేస్తుంది. మీ 'పేరేమిటి ?' అనే కథానిక విమర్శనా వాస్తవికతకు ఒక ఉదాహరణ. చిత్రరచనలో రేఖ ఆలోచనకు వర్ణం, ఉద్రేకానికి ఆలంబనం. ఇది సాహిత్యరచనలో ఒక రేఖాచిత్రం. అడుగడుగున వ్యాఖ్యానం గోచరిస్తూ వుంటుంది. ఆనాడు గ్రామాలలో బాగా పాతుకుపోయివున్న మూఢవిశ్వాసాలను, అంధ నమ్మకాలను, మత డాంబికాలను, ప్రగల్భాలను తట్టాబాజాకట్టే కథానిక. ప్రతిపంక్తి ఒక చాకుపోటు. ఈ దేశంలో పాండవులుండని గుహాలు, సీతమ్మవారు స్నానమాడని గుంటలు లేవు. తాము అవతార పురుషులమని వెర్రి వేషాలు వేసే శరభయ్య, మనవాళ్ళయ్యల ప్రవర్తన మరుకుమన్నా మరువలేనివిధాన చిత్రించబడింది. మత అజ్ఞానంపై విప్లవధ్వజం ఎత్తి సర్వమత సహనాన్ని బోధిస్తుంది. మానవుడు మతం పేరిట ఏర్పరచుకున్న విలువలు ఎంత గుల్లగా, ఎంత పేలవంగా వున్నవో నిరూపించి, మనల్ని మీ 'పేరేమిటి?' అని ప్రశ్నిస్తుంది. ఒంటిల్లు అలుకుతూ తన పేరు మరచిపోయిన ఈగలా ఈ కథ చదువుతూ, మన పేరు మనమే మర్చిపోతాం. 'దిద్దుబాటు' అనేది నాటకీయ శైలిలో నడచిన కథానిక. ఇంటి యిల్లాలను మరచిన గోపాలరావును వేశ్యామోహంనుంచి మళ్ళించ భార్య చక్కనిగుణపాఠం చెబుతుంది. నాయకుడు పరస్త్రీవశుడైనాడని, యిందులోని నాయిక దుఃఖిస్తూ కూర్చోదు. కథానిక నూటిబాటపై నడచి, కొంతదూరం వెళ్ళి, అక్కడ ఒక మలుపు తిరుగుతుంది. ఆ మలుపే కథానికకు జీవం. కథ ప్రారంభమయిన దగ్గర నుంచీ నౌకరు రాముడు నవ్వుతూవుంటాడు. కాని, ఆ నవ్వు కథానాయకునకూ తెలియదు; మన కంతకన్నా తెలియదు. ఆ నవ్వు ఎంత నిగూఢార్థ సహితమో కథాంతంలో మాత్రమే తెలుస్తుంది. కథ ప్రారంభంలో అంటుకున్న తుపాకీమందుకూరిన కొన్ని వాక్యాలు కథ చివరలో ప్రేలి నిప్పురవ్వలను చుట్టూ విస్తరిస్తాయి. ఈ పద్ధతి వాక్యరచన, సన్నివేశ కల్పన అప్పారావుగారిది. కథలో నాయిక కమలిని పాత్రీకరణ ఎంతో

గడుసుతనంగా నిర్వహింపబడింది. కథలో ఎక్కడా తనకు తానై కనిపించదు. అంతటా కనిపిస్తుంది. ఇది పరోక్షపాత్రీకరణ. కథాంతమందు "మంచముక్రిందనుండి అమృతనిష్యందినియగు కలకలనగవును, కరణ కంకణముల హృద్యారావమును విన" వస్తాయి. కమలిని చేతి గాజులధ్వని మన హృదయంలో ప్రతిధ్వనిస్తూ వుంటుంది. రాముడి వీపుమీద కోపంతో గోపాలరావు వేసిన గుద్దు శారీరకంగా రాముడికి తగిలినా, నిజానికి ఆ గుద్దు మానసికంగా గోపాలరావుకే తగిలింది. గోపాలరావువంటి ప్రవర్తనగల అనేకులకు నైతికంగా తగులుతూనేవుంటుంది! 'మీ పేరేమిటి?' అనే కథవలె 'పెదమసీదు' మతసంబంధి. ఇది అప్పారావుగారి అసంపూర్ణ రచనలలో ఒకటి. హిందూమతాభిమాని నారాయణభట్లు, కాశీనుండి తన గ్రామం తిరిగి రాగా, తన హిందూదేవాలయం పెద్ద మశీదుగా మారిపోతుంది. కాలవైపరీత్యానికి పరితపిస్తుండగా తన మేనమామే అన్యమతస్థు డయిపోతాడు. నారాయణభట్లూ, అతని మావాఁ ఒకరికొకరు అభిముఖంగా నించున్నారు. ఒకరు పులి; మరొకరు సింహం; ఇద్దరూబోనులో నుంచి బయటకువచ్చి ఒకరికొకరు ఎదురైనపుడు ఏమవునో కాని, కథానిక అసంపూర్తిగా వుండిపోయింది. కాని "అయితే నువ్వేనా మావాఁ" అనే నారాయణభట్లు వాక్యంతో కథానిక పూర్తిఅయినదన్నా అనుకోవచ్చును. 'మతము : విమతము' అనే శీర్షికను పరామర్శించి, అప్పారావుగారి దృష్టినీ, మతాన్నీ తెలుసుకుంటే యిందులో ఏది మతమో, ఏది మతం కాదో చెప్పడం ఆయన ఆశయమైవుంటుందని గ్రహించుకోవచ్చును. ప్రస్తుత సమాజంలో స్త్రీల నికృష్టతకు ప్రతినిధి మెటిల్డా. జీవితంలో ఎన్నో అభిరుచుల వైపుకు ఆవిడదృష్టి మరలుతుంది. అనేక ఆశయాలు, కలలు ఆమె హృదయంలో కదులుతూ వుంటాయి. కాని వృద్ధ వివాహఫలితంగా ఆమె సాంసారిక జీవితం విషాదవంతమవుతుంది. 'దిద్దుబాటు' కథలో నాయిక కనిపించదు. మెటిల్డాకథలో నాయిక కనిపించీ మాట్లాడదు. ఇది మరీ భరించలేని విషాదం. పతిత వొళ్ళును కాల్చే విషాదం. మెటిల్డా పెనిమిటి ముసలిపులి. భార్యను కాయిదా పెట్టేవాడు. అతని కాయిదా ఆమె మనసు కాయిలా చేసింది. మొగుడు చాలడేమోఅన్నట్లు అతని అక్క చిఃపి జగడాలు పెట్టేది. మెటిల్డా నవ్వుమొహం ఎరుగదు. ఎప్పుడూ విచారరేఖలు వదనంలో కనిపించి దుఃఖం కలిగించేవి. భర్త స్వాతంత్ర్యం యిచ్చానని ప్రకటించినా

అతని ఉద్దేశం పవిత్రమైనది కాదని ఆమెకు తెలుసు. ఒకవేళ స్వాతంత్ర్యం యిచ్చినా ఆమె యింకొకచోట జీవించలేదు. రెక్కలు కత్తిరించబడిన రామచిలుక మెటిల్డా. ఈ సమాజపుపంజరంలోనుంచి ఎగిరిపొమ్మన్నా ఎగిరిపోలేదు. దీనికి కారణం స్త్రీలకు అన్ని సామాజిక యిబ్బందులూ హేతువులే. రామారావు అనే పాత్ర పలికినట్లు "మెటిల్డాని భర్త ఎన్నడైనా కొట్టాడని విన్నామా? లేదు. తిండికి లోపంలేదు; గుడ్డకి లోపంలేదు. అతను చెప్పినట్లు మెసులుకుంటే నెమ్మదిగా కాలంవెళ్ళడాని కభ్యంతరం లేదు." కనుకనే అప్పారావుగారు లేఖలలో "ఈ సమాజంలో స్త్రీల కన్నీటిగాథలకు కారణం నాకు తెలుసును; తిరిగి వివాహమాడకూడదనే నియమం, విడాకులహక్కు లేని కారణం, ఆర్థిక స్వాతంత్ర్యం లేకపోవడం స్త్రీల కన్నీటిగాథలకు హేతువులు. ఆధునిక మహిళలు భారతదేశ చరిత్రను తిరిగి రచిస్తారు!" అని వ్రాసిన పంక్తులు యిక్కడ మనకు జ్ఞాపకానికి వస్తున్నాయి. వివాహసంస్థ పెళ్ళిపీటకుమారు మెటిల్డాను ఉరిపీటపై కూచోబెట్టింది. గడియకో, క్షణానికో ఉరిపీఠమెక్కేవారు మాట్లాడగలిగిందేమీలేదు. వారిని రక్షించేది ఇతరులే. కనుకనే ఈ చిన్నకథలో మెటిల్డా మౌన. 'సంస్కర్త హృదయం' ఒక వర్ణ చిత్రంవంటిది. అప్పారావుగారి కథాకథన వర్ణనాత్మక, నాటకీయ శైలులకు యిది ఒక ఉదాహరణ. వివిధరకాల మానవులను, పరిస్థితులను మైక్రోస్కోపుముందు వుంచి విశ్లేషించినట్లు కనిపిస్తుంది. చక్కని సన్నివేశాల తర్కము, సంఘటనల అల్లిక, నిర్దిష్ట గమ్యస్థానమూ గల ఈ కథాప్రణాళిక నిజంగా గొప్పది. ప్రత్యక్ష జీవితానుభవాలనుంచి కాక పుస్తకాలలోని రెడీమేడ్ సిద్ధాంతాలను అలవర్చుకున్నవాడు రంగనాథయ్యరు. సమస్యకుగల పుట్టుపూర్వోత్తరాలను మధించక, ఉద్రిక్తస్వభావంతో పరిశీలించుతాడు. సమాజంలో పడుపువృత్తికి తప్పని పరిస్థితులవలన దిగజారిన వేశ్యలపై ఆయనకు వుండేవన్నీ విపరీతపు టభిప్రాయాలే. సమాజంలో ఏ దౌష్ట్యవిధానాలు స్త్రీలనింతటి దుర్భరస్థితికి గెంటుతున్నవో ఆ సామాజిక వాతావరణంనుంచి ఆ సమస్యను కత్తిరించి విడిగా దాని నొక్కదానినే పరిశీలించుతాడు. సామాజిక సంబంధాలు మారనిదే, విలువలు మారనిదే, ఈ సహజ విధానం మారదని అతను గ్రహించుకోలేక తబ్బిబ్బుపడతాడు. ఈ దృష్ట్యా అతనికి అసలుసమస్య జటిలం కాసాగింది. అతనిది వ్యక్తిగత దృష్టి. ఈ బల

హీనతలు అతని స్వభావంలో యిమిడివున్నవి. కనుకనే, సమాజంలో పడుపు వృత్తికి కొందరు విధిలేక గత్యంతరంలేక ఈడువ,బడుతున్నారని గ్రహించక, అందుకు స్త్రీల మనోవాంఛలూ, శారీరకదుర్బలత్వం హేతువులని సాధారణీకృతిచేసి, ఆ సిద్ధాంతాన్ని అందరిపట్ల అనువర్తింపచేసుకుంటాడు. అప్పారావుగారి మాటలలోనే "కొన్ని సిద్ధాంతాలు, నమ్మకాలు ప్రాఫెసరుకున్నమాట నిజమే; కాని అవి అనంతమైన జీవిత సంఘర్షణనుంచి జనించినవి కావు. అందువలన బలీయమైనవి కావు." కనుకనే భోగంపిల్ల సరళ కనిపించగానే యిట్టే అతని మనస్సుకు ఎరవేసినట్లవుతుంది. "నిన్నెవరూ ప్రేమించడం లేదా" అనే అతని ప్రశ్నకు "నన్నా, ప్రేమించడమా? ప్రేమించడం! ఎంతవింతమాటలండీ మీవి! నన్ను కన్న మాఅమ్మకే ప్రేమంటే ఏమిటో తెలియదు" అని సరళ జవాబిచ్చింది. రంగనాథయ్యరు నైతికంగా ఓడిపోయి, ఆమెచేత మానసికంగా జయించబడ్డాడు. మెటిల్డా కథలో అప్పారావుగారి పాత్ర ఒకటి చెప్పినట్లు "చెడ్డతలంపు చెప్పిరాదు. ఎక్కణ్ణించో రానక్కర్లేదు. కంటికగుపడకుండా, మనసులో ప్రవేశించి పొంచి వుంటుంది". ఈవిధంగానే రంగనాథయ్యరు మానసిక ప్రవృత్తిలో చెడుగు పొంచివుంది. అదును చూచుకుని అతన్ని ఆవహించి నైతిక పతన హేతువయింది. ఈ విషయం తెలియనట్లు అతని వ్యక్తిగతవాదం, సరళే తనను మోసగించ ప్రయత్నించినట్లు "మోసం మోసం" అని గగ్గోలు పెట్టింది. సరళపట్ల అతను చేసిన అత్యాచారం, నేరాలకు కించపడ్డం పోయి, ఆ అత్యాచారా నేరాలను ఆమెపై మోపసాగేడు. సరళ ఆశ్చర్య చకితురాలయింది. కథాంతమందు మనకు కనిపించేది రంగనాథయ్యరు ఓటమీ కాదు; సరళ విజయమూ కాదు. గత్యంతరంలేక సరళ జీవిస్తున్న సామాజిక పరిస్థితులపై మనకు జుగుప్స కలుగుతుంది. మానవజీవితమూల్యాలపై, సమస్యలపై నూత్న దృక్పథం ఏర్పడుతుంది. "మానవుల అవస్థలను తెలుసుకోవాలంటే వారితో లీనమైపోవాలి; కవులు కలసిపోవాలి. కవులకీ విశేషాధికారం వుంది. జీవితాన్ని పరిపూర్ణంగా పరిశీలించాలనేకోరిక న్యాయమైనది" అనే అప్పారావుగారి వాక్యాలు వారిపట్ల సార్థకమయాయి.

సాధారణంగా కథానికరచన మూడు విధాలు! సమాజంలో కనిపించే పాత్రలను తీసుకుని వారి చరిత్రను చిత్రించడం; లేదా ఒక కథానికను అల్లి అందు కనువుగా పాత్రలను మలిచిచెప్పడం; లేదా మనోఫలకంలో కనిపించే

ఒక రమ్యవిషయాన్నో, భావాన్నో, సన్నివేశాన్నో హృదయంగమముగ పరిపోషించడం. మూడు పద్ధతులలోనూ అప్పారావుగారిది మొదటిపద్ధతి. లైబ్రరీనుంచి పుస్తకాలను తీసుకున్నంతవేగంగా సమాజంలోనుంచి పాత్రలను 'అందాందంగా' చిత్రించి విడిచిపెట్టేరు. ఆయన పాత్రలవెనుక ఎంతో సామాజికచరిత్ర వుంటుంది కనుక, వాటిని విశ్లేషిస్తున్నపుడు సన్నివేశాలు, సంఘటనలు పాత్రలచుట్టూ పూలపందిరివలె అల్లుకుపోతాయి. వాస్తవికతకు విరుద్ధాలైన కేవల ఊహాజనిత పాత్రల సృష్టి ఆయనకు సరిపడనిది. వివిధ స్వభావాలు, ప్రవృత్తులు, మనోచాంచల్యాలు, గుండెధైర్యం వారి రచనలలో ప్రతిబింబితమౌతాయి. తీసుకున్న చిన్న పాత్రకుకూడా కవితా న్యాయం చేయగల పాత్రీకరణ ఆయనిది. గిరీశం, మనవాళ్ళయ్య, శరభయ్యలవంటి హాస్యపాత్రలనే గాక, పూర్ణమ్మ, మెటిల్డా, సరళ, మధురవాణివంటి కరుణరస శబలిత పాత్రీకరణ ఆయన కెలా సాధ్యపడిందో, తలుచుకుంటే విభ్రమం కలుగుతుంది. ఒకప్రక్క హాస్యాన్నీ, మరొకప్రక్క కరుణమును కుడి ఎడములుగా దక్షతతో నిర్వహించగల చతురుడు. ఒకే మూసలో పోసిన అచ్చుబొమ్మలవంటి పాత్రలను కాక, సజీవ వ్యక్తులుగా ప్రత్యేకస్వభావాల మనుజులుగా రూపొందించి, పాత్రోచితసంభాషణలతో, లోతులను తాకుతూ, సంభాషణలతో విస్తీర్ణతను ఏర్పరుస్తారు. పాత్రలు మాట్లాడుతున్నపుడు, మనతో పరిచయస్థు లెవరో మాట్లాడుతున్నట్టు, మనంకూడా వారిలో ఒకరమైపోతాము. పాత్రలు తమంతటతామే వెల్లడి అవుతవితప్ప, అందులో రచయితప్రమేయం ఏమాత్రం కనిపించదు. "మీపేరేమిటి" అనే కథలో కృష్ణమాచారి అటుక ఎక్కడం, మనవాళ్ళయ్య గుంపులో బుర్రఎత్తడం, దించడం, తాను గరుడాళ్వారునైతే అగ్నిగుండం త్రొక్కక ఎగిరిపోతాననడం విచిత్రమైనవి. అప్పారావుగారి రచనాశిల్పం సుడులుతిరిగే ఒక అగ్నిగుండం.

స్వస్థానవాతావరణంలోనుంచి జాతీయవాతావరణాన్ని ప్రతిబింబించి, యితివృత్తాలకు కావ్యగౌరవం కల్పించి, విశ్వజనీనతను సాధించడం అత్యంతకష్టం. ఇది అప్పారావుగారికి అతితేలిక. బుద్ధుడి ఆరామం, వైష్ణవక్షేత్రంగా మారిన రామతీర్థదేవాలయం గిరీశం చేతులు విసురుకుంటూ నడుచుకుపోయే కస్పాబజారు స్థానికవాతావరణసహితాలే అయినా విశ్వజనీనమైనవి. ఆనాడు పతనమౌతున్న సాంఘికవ్యవస్థను, చట్టాన్ని

అందులో యిమడలేని మనుష్యులను నిశిత విమర్శనా వాస్తవిక దృష్టిని పరిశీలించి చక్కగా చిత్రించడమేగాక, నూత్న పోకడల ఆవిర్భవాన్ని ఆహ్వానించిన ప్రతిభావంతుడు అప్పారావుగారు. ఆయన వాణిలో క్రొత్తసంగీతం కృతులుగా వినిపిస్తుంది. నూత్నసంస్కృతి వెల్లివిరుస్తుంది. ఆయన ఆలోచిస్తాడు; ఆలోచించేటట్టు చేస్తాడు.

ఫలపాకశాలలోని తినుబండారాల పట్టిక, వాటి లక్షణాల నన్నిటినీ విప్పి చెప్పలేదు. సూచనప్రాయమైన ఈ ప్రవేశికకూడా అంతే !

— అవసరాల సూర్యారావు.

★

మీ పేరేమిటి?

"దేవుడు చేసిన మనుష్యుల్లారా!
మనుష్యులు చేసిన దేవుళ్లారా!
మీ పేరేమిటి?"

పురాణములనుగురించి మేము శంకలు వేస్తే, మా గురువుగారు "వెధవచదువు! మీ మతులు పోతున్నాయి. మీరు వొట్టిబౌద్ధులు" అనేవారు.

"బౌద్ధులు యెటువంటివారు, శాస్త్రుల్లుగారూ!" అని రామ్మూర్తి అడిగాడు. రామ్మూర్తి శతపెంకె.

"రేపు ఆదివారంనాడు పువ్వులతోటలో ఉపన్యాసం యిస్తాను; అంతారండి" అని శాస్త్రుల్లుగారు శలవిచ్చారు.

ఆదివారం మధ్యాహ్నం నాలుగుగంటలప్పుడు పువ్వుల తోటలో ఒక పరువుమామిడిచెట్టుక్రింద యిసకలో మేమంతా పాతికమంది కూచున్నాం, మధ్య గావంచా పరచుకుని మాకు అభిముఖంగా శాస్త్రుల్లుగారు కూచున్నారు. నేను బల్లచెక్క తెచ్చి వెయ్యబోతే, "వొద్దురా, మీరంతా క్రిందకూచుంటే, నేను బల్లమీద కూచుంటాన్రా!" అన్నారు. రెండుకొబ్బరి కాయల నీళ్ళుతాగి, తాంబూలం వేస్తూ, శాస్త్రుల్లుగారు బౌద్ధ మతం విషయమై ఉపన్యాసం ఉపక్రమించారు. పదినిముష ములు అయేసరికి, రామ్మూర్తి తనచేతనున్న పుస్తకం విప్పి

చూచి, "శాస్త్రుల్లుగారూ, తాము శలవిస్తూన్నదంతా సర్వ దర్శనసంగ్రహములోనిదికాదండీ" అని అడిగాడు. ఆశ్చర్య పడి, శాస్త్రుల్లుగారు "ఔరా! నీ కెలా తెలిసిందిరా? అదేం తర్జుమా కాదుగద?" అన్నారు.

"ఔనండీ."

"ఈ యింగిలీసువాడు ఉద్దండపిండమురా? ఆ రెండో పుస్తకమేమిటో?"

"బుద్ధచరిత్రమండి."

"ఎక్కడ సంపాదిస్తార్రా యీ అపూర్వగ్రంథాలు? యేదీ తే."

శాస్త్రుల్లుగారు పుస్తకం అందుకని, అతి మధురమైన కంఠంతో చదివి, అర్థంచెప్పడం ప్రారంభించారు.

నాలుగురోజులుపోయిన తరువాత, శాస్త్రుల్లుగారు క్లాసులో యిలా శలవిచ్చారు. "ఒరే యీపుస్తకం చదివిం దాకా, బుద్ధుడిమహిమ నాకు తెలియలేదురా, తప్పకుండా యీ మహానుభావుడు శ్రీమహావిష్ణుఅవతారమేన్రా."

ఆ నాటనుంచీ శాస్త్రుల్లుగారు మమ్మలని బౌద్ధులని దూషించడం మానేశారు.

కిరస్తానులమనిమట్టుకు అంటూవచ్చారు. క్రీస్తును, శ్రీమహావిష్ణుయొక్క పదకొండవ అవతారంగా జెయ్యడం సాధ్యంకాక, వొడబడి వూరుకున్నాం.

మా గురువుగారివంటి గురువులు లోకంలో లేరు. చిర కాలం కాశీవాసంచేసి, తర్కశాస్త్రము చదువుకున్నారు. మన దేశంలో అంత తార్కికుడు లేడని ప్రతీతి. శాస్త్రంమాట

కేంగాని, కావ్యాల్లో మంచి రసగ్రాహి. మరి సుగుణసంపత్తికో అంటె, సత్యకాలపుమనిషి అన్నప్పుట, ఆయెనే సత్యకాలపు మనిషి. అంత పాండిత్యం యింత సత్యకాలం ఒక బుఱ్ఱలో యేలా యిమిడివున్నవో, ఆశ్చర్యం!

ఈ జరిగినది పదిసంవత్సరములకిందటి మాట. ఇప్పుడు శాస్త్రుల్లుగారు పించను పుచ్చుకున్నారు. మాలాంటి శిష్యుల శుశ్రూష పొందుతూ, మాకు సంస్కృతగ్రంథాలు చెబుతూ సంతోషిస్తూ, సంతోషపెడుతూ కాలం వెళ్ళబుచ్చుతున్నారు.

నేను వర్తకం చేస్తున్నాను. రామ్మూర్తికి భూములు లావుగావున్నాయి. కొత్తకొత్త మోస్తర్లను వ్యవసాయం చేస్తున్నాడు. ఊటగెడ్డదరిని సీతారామ కోరుతున్న ఒక బ్రహ్మాండమయిన తోటవేశాడు. అవి పువ్వులుకావు, అవి పళ్ళుకావు. తొలిఫలాలు గురువుగారు ఆరగించనిదీ రామ్మూర్తి చెట్టుముట్టడు. ఆ తోటలో విహారించడం గురువుగారికి అత్యానందం. అక్కడనే మేం తరుచు మీటింగులు చేస్తూవుంటాం. వెంకయ్య స్కూలులో మేష్టరు. ఖాయిదా లావుచేసి, తిట్లు తింటూవుంటాడు. మా స్కూలుజట్టులో ఆరేడుగురం యిక్కడనే వున్నాం. గురువుగారూ, మేమూ కలసినప్పుడల్లా స్వర్గ ఖండం ఒకటి అక్కడికి దిగినట్లువుంటుంది.

ఇక ప్రస్తుతకథ. మా పట్నానికి ఎనిమిదిమైళ్ళదూరంలో రామగిరిఅని ఒక విష్ణుక్షేత్రం గలదు. దాని వర్ణన మరవకమాటు చేస్తాను. ఇప్పటిమట్టుకు మీకు తెలియవలసిన దేమంటే: అక్కడి విష్ణుక్షేత్రం ఆధునికం. ఆ వూరి నల్లకొండల నంతటను శిథిలమైన బౌద్ధకట్టడములు కలవు. అక్కడివారు వాటిని

పాండవుల పంచ లంటారు. "ఈ దేశంలో పాండవులు వుండని గుహలూ, సీతమ్మవారు స్నానమాడని గుంటలూ లేవు."

ఒక పెద్ద గుహలోనున్న బౌద్ధవిగ్రహమును శివుడని, దాని ప్రక్కనున్న దేవీవిగ్రహమును గౌరి అని భావించి జంగాలు పూజ చేస్తున్నారు.

ఉండగా ఉండగా కొన్నాళ్ళకి ఒక దొర గుమస్తాల తోను, బిళ్ళబంట్రోతులతోనూ వచ్చి, మెట్టల పడమటనున్న ముదరమామిడితోటలో కాంపు ఖణాయించాడు. మరిన్ని వందలకొలది కూలీలనుకూర్చి ఆ కొండలమధ్యనున్న దిబ్బలు తవ్వించడం ఆరంభించాడు. ధనంకోసం తవ్వుతున్నాడని అక్కడివాళ్ళంతా అనుకొన్నారు. కాని విరిగిన ప్రతిమలూ, జిలుగుచెక్కిన రాళ్ళూ, పాతుకుపోయిన పాతకుండలూ, మండలూ బళ్ళమీద పెరికి, ధనంకంటేనూ యెక్కువభద్రంగా యేర్చి పేర్చాడు. ఇవి చూచుటకే మేం వెళ్ళాం.

మేం ఆ వూరు వెళ్ళేసరికి, జంగాలు పూజచేసే పాల రాతి బుద్ధప్రతిమనుగూర్చి వూరంతా కోలాహలంగా వుండెను. ఆ బొమ్మ మేం చూశాం. బహు సొగసైనది. ఇంత తీరైన చిత్రము గాంధార దేశంవైపు తప్ప మరెక్కడా చూడ లేదని దొర మాతో చెప్పారు. దాని పీఠంమీద "యే ధర్మా హేతు ప్రభవా" ఇత్యాది బౌద్ధసిద్ధాంతము సొంపుగా వ్రాయబడి వున్నది. దొరగారు దానిమీద కన్నువేసి "ఇస్తారా?" అని అడగగా, శైవులలో పెద్దలు "ప్రాణముల నయినా యిత్తుముగాని, దానిని యివ్వజాలము" అనిరి. దొర గారు నలుగురితో సాయిలాపాయిలాగా తిరిగేవారు గనుక

మర్యాదగా జవాబు చెప్పారు. మరివకరైతే, కథ చాలాదూరం వెళ్ళివుండును. దొరగారు అంతటితో ఆ ప్రయత్నం మాను కున్నారు.

ఇలావుండగా ఒకనాటి రాత్రి పూజచేసి జంగం శరభయ్య ఆ ప్రతిమను పెగిల్చి, కొంపోయి, దొరగారికి రెండు వందలికి అమ్మజూపాడు. "దొంగతనంగా తెస్తివి పుచ్చుకో జాలను" అని దొర తనకు మాటరాకుండ వుండగలందులకు వూరి పెద్దలకు కబురుపెట్టాడు. ఏమిటి, యీ దొర బుద్ధి తక్కువా అని శరభయ్య కొంత ఆశ్చర్యపడి, దొర కొంచెం కనుజాటు కాగానే, మెట్లవైపు పరుగుచ్చుకున్నాడు. నాటికి, నేటికి మరి పికరు లేదు.

శాయన్నభుక్త గారియింట బసచేసి, ఆ వూళ్ళో మేం మూడురోజులున్నాం. శాయన్నభుక్త మా గురువుగారి దగ్గర కొన్నాళ్ళు తర్కం చదువుకున్నాడు. మంచిసాహిత్యం కద్దు, కొంచం కవిత్వంకూడా అల్లుతాడు.

మూడోనాడు రాత్రి భోజనంచేసుకుని, డాబామీద నలుగురమూ కూచున్నాం. చిన్నగాలి రేగి, తోటలో కొబ్బరి మట్టలు అల్లాడడం ఆరంభించాయి. ఎదట దేవుడికొండ బ్రహ్మాండమైన మహాలింగంవలె చీకటిని చీల్చుకుని మిన్ను ముట్టి మనిషియొక్క అత్యల్పతను సూచించుచు, యేదో చెప్ప రాని చింతను, భీతిని మనస్సులకు కలుగజేయుచుండెను. దేవతలు పూజచేసిన దివ్య కుసుమములవలె చుక్కలు శిఖరము చుట్టు చెదరి వెలిగెను. మా మనస్సులు గతకాలమునాటి స్థితి గతులనుగూర్చిన ఊహాలతో నిండియుండెను. తలపోసి, తల

పోసి ఆనాడు యీ స్థలం యెలావుండెనో, బౌద్ధులు యేమేం చేసినారో అని నేనంటిని.

"ఆ పీనుగులు మనలాగే యేడుస్తూవుండేవారు. మన కంటె అర్థానంగా వుండేవారు" అని సున్నితమైన తలంపులు బెదరి చెదరే పెళుసు గొంతుకతో వెంకయ్య అరిచాడు. నాకు కళ్ళు మొయ్యా కోపంవచ్చి, "నీ అమూల్యమైన వూహాలతో నువ్వు ఆనందించరాదా ? నా తలలో నే కల్పించుకున్న బౌద్ధ ప్రపంచమును పెటుకుమాటలాడి యేల కలతపరచెదవు ?" అని అడిగాను.

"కాని" శాస్త్రుల్లుగారు అన్నారు : "బుద్ధుడు విష్ణ్వవతారంగదా ? ఈ జంగాలు శివుడని యేల పూజచేస్తున్నారా?" అని శంక వేశారు.

శాయన్నభుక్త పొడుండబ్బీ తీసి, పెద్దపట్టుపీల్చి గావంచాతో ముక్కుతుడుచుకొని 'ఒక కథ వుంది' అన్నాడు. కథంటే శాస్త్రుల్లుగారికి సరదా. "అయితే చెప్పు, అన్నారు.' చెవినొగ్గి విన్నాం, ఇదీకథా :

"ఈ గ్రామంలో శైవ వైష్ణవమతాలకు వైరం చిరకాలంనుంచీ కద్దు. శివమతానికి మొనగాడు జంగం శరభయ్య, అనగా యిప్పుడు పారిపోయిన పూజారే. మొన్న ప్రతిమను పెరికి పలాయనం అయిందాకా అతగాడు సాక్షాత్తు నందికేశ్వరుడి అవతారమని, రాత్రులు గుహయెదుట వృషభరూపమై మేస్తూవుంటాడనియిక్కడ జంగాలకూ, దేవాంగులకూనమ్మకం. ఇప్పుడైనా ఆ దొర కిందటిజన్మలో పరమ మహేశ్వరుడౌటచేత ఆ విగ్రహమును కోరినాడనీ, భక్తవాత్సల్యంచేత శివు

డిచ్చిన శలవును అనుసరించే శరభయ్య విగ్రహాన్ని పెరుక్కు-వెళ్లాడనీ, డేరానుంచి పారిపోవడంలో వృషభరూపం ధరించి రంకెవేసి మరీ దాటేశాడనిన్నీ, ఒక వార్త అప్పుడే అతని శిష్యులు పుట్టించారు. రేపో, నేడో వీరాసనం వేసుకుని, ఒక ధ్యానంచేస్తూ కొండమీదనో, గోపురముమీదనో ఆవిర్భవిస్తాడు. బాజాబజంత్రీలతో వెళ్ళి ఉల్లభంబట్టి తోడ్చుకు వస్తారు. ఆపైని కంసాలి వీరయ్య (వీరణాచారి అని పిలిస్తేనే గాని కోపగిస్తాడు) ఆ కథకి చిలవలూ పలవలూ కల్పించి ద్విపద కావ్యం రచించి అచ్చువేస్తాడు. ఆ యుభయుల కీర్తి దిగ్దంతులకు వెల్లవేస్తుంది!

“ఔరా! వీళ్ళ మూఢభక్తి! ఈ ప్రపత్తి పండితులకు వుండదురా! వీళ్ళది యేమి అదృష్టం!” అని గురువుగారు అన్నారు. ఆపైని వెంకయ్య యేమో అనబోతే చేతితో నోరు అడ్డాను. “ఎవరి అభిప్రాయం వారు చెప్పకుండా నీ శాసనం యేమిటి?” అని అడిగాడు. మాటాడవద్దని చైసాజ్ఞ చేశాను. శాయన్నభుక్త తిరిగీ యెత్తుబడి చేశాడు.

“అవును, తాము శలవిచ్చినట్టు పామరులకువుండే గాఢ భక్తి పండితులకు వుండదుగాని, యీ మూఢభక్తి ఒకప్పుడు ప్రాణాంతం తెస్తుంది; అదే చెప్పబోవుచున్నాను వినండి:”

“నేనూ ఆమాటే చెప్పబోతే చెప్పనిచ్చాడు కాడు” అని వెంకయ్య అన్నాడు. “అవును, నీకంటూ తెలియనిసంగతి లేదు, మరి వూరుకో” అన్నాను.

“శివస్థలంయొక్క ఉత్పత్తి మీకు తెలియనే తెలుసును. పూజారి శరభయ్య చాలా కథకుడౌటచేతను, వీడి

రోజుల్లో శివస్థలానికి మిక్కిలిగా వైభవం కలిగింది. చుట్టుపట్ల గ్రామాలవాళ్ళందరూ మొక్కుబళ్ళు చెల్లిస్తారు. ఉత్సవపు రోజులలో పెద్ద జాతర్లు సాగుతాయి. మరిన్నీ యిక్కడి దేవాంగులు కలిగినవాళ్ళు. జంగంపాడు యావత్తున్నూ, దేవర పేటానున్నూ శరభయ్య మాటమీద నడుస్తారు. ఈ గ్రామంలో వుండే విష్ణుస్థలం రెండువందలయేళ్ళక్రిందట యీదేశం యేలే ఒక మహారాజు కట్టించి రాగభోగాలకు నొకగ్రామం స్వామికి సమర్పణ చేశారు. అప్పటినుంచి రంగాచార్యులుగారి కుటుంబస్థులే యీ స్థలానికి ధర్మకర్తలై వుంటూ వచ్చారు. ఈయన యిద్దరు ముగ్గురు వైష్ణవులను జీతమిచ్చి వుంచి, వాళ్ళచేత మిక్కిలి భక్తిశ్రద్ధలతో స్వామివారి కైంకర్యం జరిపిస్తూ వున్నారు. రంగాచార్యులుగారు బహుయోగ్యులు. ఆయన యొక్క సంస్కృత సాహిత్యం మీరు చూడనే చూశారు, ద్రావిడ వేదములలోకూడా గట్టివారని ప్రతీతికద్దు. ఆయన కొమాళ్ళు కృష్ణమాచార్యులుకూడ సంస్కారేగాని విశేష ప్రయోజకుడు కాడు. ఆ యింటికి వెలుగు తెచ్చినది యీ కృష్ణమాచార్యులు భార్య నాంచారమ్మ. ఆమె తల్లీ తండ్రీకూడా పండితులాటచేత ఆంధ్రగీర్వాణములయందు మంచి జ్ఞానం సంపాదించింది. పురాణం ఆ యిల్లాలు చదివినంత శ్రావ్యంగానూ, రసంతోనూ యెవరూ చదవజాలరు. రూపమూ, రూపానికి సదృశమైన గుణసంపత్తీ కలదు. ఆమెకు ఒక కుమార్తె, ఒక కుమారుడున్ను; ఇల్లూ, దేవాలయంకూడా ఆమే చక్కబెట్టుకుంటారు."

"ఇది కవిత్వమూ, నిజమా?" అని వెంకయ్య అడిగాడు.

"మాకూ, వాళ్ళకూ రాకపోకలుగలవు. నా భార్య చెప్పినమాటలు నే చెబుతున్నాను. ఆమె పురాణం చదవడం చెవులారా విన్నాను. మీకు వినడపు అభిలాష వుంటే, రేపటి దాక వుండిపొండి. . .విష్ణుస్థలంయొక్క స్థితి ఇది. గాని, అయ్య వార్లంగారు మతసంబంధమైన జట్టీలలో యెన్నడు జోక్యం కలుగచేసుకోవడంలేదు. వైష్ణవపక్షానికి కెప్టెను సాతాని మన వాళ్ళయ్య. అనగా రోజూ పొద్దున ఉపాదానానకు వచ్చి, స్తోత్రపాఠాలతో పెణకయెగరగొట్టేస్తాడే; అతగాడే. ఒకనాడు తెల్లవారగట్ల కలక్టరుగారు గుఱ్ఱమెక్కి వస్తూండగా గ్రామ పొలిమేరను మనవాళ్ళయ్య యెదురై, పెళపెళమని శ్లోకంయెత్తు బడిచేసేసరికి, ఇతని స్థూలకాయం, బత్తెనామాలు, రాగి ధ్వజ, కోలాహలమూ చూసి గుఱ్ఱం బెదిరింది. కోపంవచ్చి కలక్టరు అయిదురూపాయలు జుల్మానా వేశారట. ఈ కథ శుద్ధాబద్ధం అని తనచేత శ్లోకాలు చదివించి దొరగారు అయిదు రూపాయలు ప్రెజంటిచ్చారనీ, అవిపెట్టి కొత్త వ్యాయవారపాత్ర కొన్నానని మనవాళ్ళయ్య చెబుతాడు.

౨

శైవులలోవున్న ఐకమత్యం వైష్ణవుల్లో లేదు. సాతాన్లు చాలమంది మనవాళ్ళయ్య శిష్యులే. అయినప్పటికి కొందరు మట్టుకు అతను అవతారపురుషుడని చెప్తారు. అత నంటాడు - "శరభయ్యే వృషభావతారమైనప్పుడు, నేను గరుడాళ్వారి పూర్ణావతారం కాకపోతే కాకపోవచ్చునుగాని, వారియొక్క

అత్యల్పాంశవల్లనైనా జన్మించివుండకూడదా ? గరుడాళ్వారి నఖములయొక్క తేజస్సు నాయందు ఆవిర్భవించి వున్నది. కాబట్టే శరభయ్యను యిలా చీల్చి పేల్చుచున్నాను" అని.

అయ్యవార్లంగారికి ఒకమాటు యీమాట చెవిసోకి గట్టిచీవాట్లుపెట్టారు. ఆ చీవాట్లు తిని పైకివచ్చి, యీ బ్రాహ్మలది జ్ఞానమూ కాదు, అజ్ఞానమూ కాదు. కడజాతి మనుష్యులే భక్తిప్రభావంచేత ఆళ్వార్లు అయివుండిరికదా. ఇంతకాల వాఁయి రాముడిధ్వజమును జయప్రదంగా మోస్తూ, శైవ సంహారంచేసిన నేను శ్రీమద్గరుడాళ్వారి నఖాగ్రాగ్రంయొక్క అవతారం యేంకాను? గరుడాళ్వారి నఖములు పెరిగి, ఖండన ఐనప్పుడూ ఆ ముక్కలు నావంటి భక్తులుగా ఆవిర్భవించి పర మత సంహారం చేస్తవిగాని. వృథాగా పోనేర్చునా? వట్టి మాట!" అన్నాడు. "ఔరా! యేమి మూర్ఖత! యేమి అహం భావము! యీ అజ్ఞులా అవతారపురుషులు? ఇలా అన్నందుకు వీళ్ళ తలలు పగిలిపోవురా?" అని గురువుగారు అన్నారు.

"శాస్తుర్లుగారూ, పాతరోజులైతే, వీళ్ళే అవతారాలయి పోదురు. వీళ్ళ పేరట బొమ్మలునిలిపి దేవాలయాలు కట్టి, మనమే పూజ్జేతుం. మరి బుద్ధుడు అలాంటి మనిషేగదండి" అన్నాడు వెంకయ్య.

"చాకిబట్టకి సముద్రానికి సాపత్యం తెస్తివి" అన్నాడు గురువుగారు.

"అన్నమాటకల్లా వ్యాఖ్యానం చేస్తేనేగాని వూరుకో పోదురా!" అని నే అన్నాను.

"ఈవూరి నాయకులు స్తోమత కలవాళ్ళు. అందులో సారథినాయుడు లక్షాధికారి. అతని బావమరిది రామినాయుడు గ్రామమునసబు. కొంచం ధూర్తా, నిషాబాజీన్నీ - భోజన ప్రియుడు. ఈ తాలూకాలోకల్లా పెద్ద సారాదుకాణం యీ వూళ్ళోనే వుంది. దాన్నిబట్టి యీ వూరి యోగ్యత మీరు వూహించుకోవచ్చును.

నాలుగు సంవత్సరముల క్రిందట యిక్కడికి దక్షిణ దేశంనుంచి ఒక అయ్యవార్లంగారువచ్చి, సారథినాయుడికీ, ఇంకా మరికొందరు నాయకులకూ, చక్రాంకితం చేసి వైష్ణవ మిచ్చారు. ఆనాడు మునసబు రామినాయుడు రామస్వామివారి ఆలయంలో తూంపట్టు పులిహోరా, వైష్ణవమూ యేక కాలమందే గ్రహించాడు. నాటికి నేటికి రెంటియందూ ప్రపత్తి యేకరీతి గానే వుంది; అప్పటినుంచీ సారథినాయుడు ద్వాదశి ద్వాదశికి స్వామివారికి విరివిగా రాగభోగాలు నడిపిస్తున్నాడు. ద్వాదశి అంటే రామినాయడికి పెద్ద పండుగ.

నాయళ్ళంతా వైష్ణవం పుచ్చుకొని శివకోవెలవైపు తిరిగి చూడకపోవడం శరభయ్యకు కంట్లో మిరపకాయలు రాసు కున్నట్టు వుండెను. ఆలోచించి ఆలోచించి ఒక యెత్తు యెత్తాడు.

ఆ రోజుల్లో హైదరాబాదు రాజ్యంనుంచి శివాచార్లు కొందరు దేశసంచారార్థం యీ ప్రాంతానికి వచ్చారు. మరి రెణ్ణెల్లనాటికి పీఠంతోనూ, ప్రభలతోనూ, రుంజలతోనూ పెను ప్రళయంగావచ్చి యిక్కడికి దిగబడ్డారు. రోజూ అర్థరాత్రి వేళ శివార్చన చేసేవారు. ఆ సమయంలో శంఖాలు, జయ ఘంటలు, ఢమామీలు వీటిధ్వని పామరుల మనస్సులో భయో

త్పాతం పుట్టించేది. ఈ నల్లరాతికొండలో ఆ ధ్వనులకు ప్రతి ధ్వనులు కలిగి కోలాహలంగా వుండేది. ఈ అట్టహాసంతో వైష్ణవం పుచ్చుకున్న ఒక్కొక్క నాయడే నామాలకి నామం బెట్టి విభూది రుద్రాక్షధారణం చెయ్యడం ఆరంభించాడు. వచ్చిన పదోరోజున శివాచార్లు గుండం దొక్కటానికి పెద్ద ప్రయత్నాలు చేశారు. సారథినాయణ్ణి కదిలించడవే వాళ్ళ ముఖ్యప్రయత్నంగా వుండెను. అదివరకే సారథి నాయడికి శివమతంవేపు తూగు లావాయెను. గుండం తొక్కడం చూసిన తరువాత సారథినాయడు సిద్ధాంతంగా శైవం పుచ్చుకుంటాడని అంతా నమ్మారు. అందుచేతనే శైవుల్లో మొనగాళ్ళంతా రుంజలతో సారథినాయడి యింటికి వెళ్ళి చాలా కైవారంచేసి, వుత్సవం చూచుటకు రాకతీరదని పిలిచారు.

ఈ మాట చెప్పగా, అయ్యవార్లంగారు యేమన్నారంటే "రాముడి ఆజ్ఞ యేలావుంటే అలా జరుగుగాక. వైష్ణవుడు శైవుడు కావాలని కోరితే అడ్డి యేమికార్యం? కాక కాశీలో మృతిపొందినవారికి శివుడేకదా తారకమంత్రోపదేశం చేస్తాడు, గనుక యీ జన్మలో పరమశైవుడైనవాడికి, వచ్చే జన్మలో తారకమంత్రోపదేశం చేసి, ముక్తి యివ్వకపోతాడా? ఏ మతమైనా ప్రపత్తివున్నవాడికి త్రోవవుంది. అదిలేకుంటే, వైష్ణవుడైనా కార్యం లేదు." సాతాన్లకి అయ్యవార్లంగారి ఉదాసీనత చెయి విరుచుకున్నట్టు వుండెను.

"ఈ బ్రాహ్మడికి వైష్ణవాభిమానం తక్కువ; గనక మనం విజృంభిస్తేనేకాని వైష్ణవమత ప్రభావానికి అగౌరవం వస్తుం"దని మనవాళ్ళయ్య ప్రగల్భించి, శివాచార్లు గుండందొక్కే నాటి

రాత్రి రెండుజాములప్పుడు, కోవిలయెదటి రావిచెట్టుక్రింద పెద్ద మీటింగు చేశాడు. సాతాన్లు నాయలూ వాండలికి జమ అయినారు; అందులో యోధులు దుకాణంలో రహస్య సేవ సేవించి, ఒక్కొక్కరే దిగబడ్డారు. అంతట మనవాళ్ళయ్య చెట్టు మొదటి రచ్చరాతిమీద వంగి నిలచి, గెడ్డము కింద వక కఱ్ఱ ఆనుకుని, యేమని పలికెను: "పరమ భాగవతోత్తములారా! వింటేరా? ఈ శైవులయొక్క రాక్షసమాయలో పడి అప్పుడే చాలామంది నాయలు వైకుంఠానికి పోయే రాజమార్గమైన వైష్ణవమతం విడచి, అంధకారబంధురమైన శైవమతంలో కూలి పోయినారు. ఇక మన పరమమిత్రుడున్నూ, భక్తాగ్రేసరుడున్నూ అయిన సారథినాయణ్ణి మాయగమ్మి తమలో బడ వేసుకొనుటకు యిప్పుడు విపుల ప్రయత్నం చేస్తున్నారు. ఈ రాత్రి అతడు వెళ్ళి శైవుల ఘోరకృత్యములు చూసెనా, మరి మనవాడు కాడు. గనుక అతన్ని కాపాడి, శ్రీమహావిష్ణుయొక్క మహిమ ప్రజ్వలింపచేసేసాధనం యేమిటో తాము అంతా ఆలోచించండి. సారథినాయుడు యీ రాత్రి అక్కడకు వెళ్ళకుండా ఉపాయము కల్పించడము మన కర్తవ్యమని నా అభిప్రాయము."

ఎలాగంటే, యెలాగని నలుగురూ తలపోయుచుండగా, రామానుజయ్య లేచి నిలిచి అన్నాడు: దీని కింత ఆలోచనేలా? యేమి? వాళ్ళు చేసేపని మన వేలచేయరాదు? రామభక్తుడైన శివుడికే అంత మహిమ వున్నప్పుడు, సర్వేశ్వరుడైన ఆ రాముడికి అంతకన్న వెయ్యిరెట్లు మహిమ ఉండకపోయినా? గనుక, నా సలహా యేమిటంటే, శ్రీమద్గరుడాళ్వారి అవతార

మైన మనవాళ్ళయ్య రాగిధ్వజం చేతపట్టుకొని నాలాయిరం పఠిస్తూ గుండం తొక్కి తేసరి. శివ వైష్ణవ మతాల తారతమ్యం లోకానికి వ్యక్తంకాగలందులకు శివాచార్ల గుండంకంటె మరి బారెడుఆస్తి లావుచేసి, యీ చెట్టుకిందే యీ క్షణమందు బ్రహ్మాండమైన గుండం తయారుచేస్తాను. ఇందుకు అభ్యంతరం చెప్పేవాణ్ణి వైష్ణవుడని భావించను.”

చీకట్లో యెవరికీ కానరాలేదుగాని, మనవాళ్ళయ్య నోరు వెళ్ళబెట్టాడు. నలుగురూ “బాగుంది! బాగుంది!”అనేసరికి అతని ప్రాణాలు యెగిరిపోయినాయి. ఒక్క నిమిషం ఆలోచించి అన్నాడు: “అన్నల్లారా! తమ్ముల్లారా! పరమభాగవతోత్తముల్లారా! రామానుజయ్య నన్ను ఆక్షేపణ చేస్తున్నాడు. నేను పడవలసిందే? ఈ శరభయ్యేవచ్చి తాను వృషభావతారమని నిక్కి నీలుగుతున్నాడుగదా? మనం దెబ్బకిదెబ్బ తీదాం అని కేవల వైష్ణవాభిమానంచేత, నేను గరుడవేషం వేశానేగాని, ఇంత భారమైన శరీరంతో నేను గరుడాళ్వారిని యెన్నడూ కానేరనే! ఆమాట నాకు తెలియదా? రామానుజయ్య అయితే, చులాగ్గా డేగలా వున్నాడు గనక, అవశ్యం అతగాడే గరుడాళ్వారి అవతారం. అతణ్ణి గుండం తొక్కమనండి. నేనుగానీ నిప్పుల్లో కాలుబెట్టానంటే గజం లోతు కూరుకుపోయి చస్తాను. రామానుజయ్య తేలిగ్గా వున్నాడు: అంటీ అంటనట్టు చపచప అడుగేసుకుపోతాడు. అన్నల్లారా! న్యాయం ఆలోచించండి” అనేటప్పటికి రామానుజయ్య సన్న సన్నంగా జారాడు.

రామినాయఁడు జల్దుకొని అన్నాఁడు: 'రావఁస్సోవిఁకి మయిమం వుందా, లేదా? వుందా, యీ మేపాలుమాని తిన్నగా గుండం దొక్క'. ఆ మాట విని, మనవాళ్ళయ్య మొహం జుమాలంది. రామానుజయ్యలాగ మందలోఁజొచ్చి మాయవోఁదాఁవంటే, చీమా దోమా కాదు. పది యిరవై మణుగుల పట్టు. "హాదైవమా! నేను ఒక్క అరగడియ గరుడాళ్వారినే అయితే, యెక్కటికైనా యెగిరి ప్రాణం దాచుకుందును గదా?" అని అనుకున్నాఁడు.

'ఏం, పల్లకుంటావేం?' రామినాయుడు పొడవడం ఆరంభించాడు; "అల్లాండం బెల్లాండం అని తెల్లారకుండంగ వొచ్చి, తెగ అరుస్తావుగదా? ఆ ముక్కలన్నీ మావంటోళ్ళని బెదిరించి, కూరా నారా లాగడానికేనా? ఆటి మయమం యే కాసింతైనా కద్దా?"

మనవాళ్ళయ్య నిట్టూర్పు విడిచి, రామానుజులను స్మరించి యిట్లా అన్నాడు: "రామినాయఁడన్నా! నువ్వూ నేనూ చిరకాలమునాటి నేస్తులం. నువ్వు గవునరుమెంటువారి తరఫున మునసబీ అధికారం చాలాకాలవాఁయి చలాయిస్తున్నావు. యుక్తాయుక్తం యెరిగిన మనిషివి. అవునుగాని, వైష్ణవమతం యొక్క ఆధిక్యత అగుపర్చాలంటే ఆ శరభయ్య చేసే తక్కువ పనా, నన్ను చెయ్యమంటావు? 'పృథివ్యాపస్తేజో వాయురాకాశాత్' అన్నాడు. విష్ణుభక్తుడైనవాడి కర్తవ్యం ఉత్తమోత్తమం. పృథివీ అనగా భూమిమీద నడవడవేఁ. పంచభూతములలో మరి ఒక భూతంమీద వైష్ణవుడన్నవాడు అడుగేసి నడవనే కూడదు. అంతకు ఒక వీసం తక్కువ ఆపః అన్నాడు;

అనగా నీట్లో ఉరకడం ఒకపాటి కర్తవ్యం గావచ్చు. అధమాధమం అగ్గితొక్కడం గనక, మీరు యావన్మందిన్నీ యిప్పుడే నా వెంటరండి. ఈ నిశీధ సమయంలో శ్రీమహావిష్ణు నామ స్మరణచేసి అమాంతంగా సీతాగుండంలో వురుకుతాను, అప్పట్లో నా మహిమ మీకు మీకు తెలియగల్దు.'

రామినాయడు దగ్గరకువచ్చి, మనవాళ్ళయ్య చెయి పట్టుకుని గట్టిగా నొక్కుతూ అన్నాడు: "యిన్నావా వైష్ణ పోడా, మా ఇయ్యంకుడు సాగధినాయడు జంగపాళ్లలో కలిసి పోతే, దోదసి పులిమోరి, శక్కరపొంగళం పోతాయి, ఆ మాట నీకూమెరిక, నాకూమెరిక. నీవు సీతమ్మగుండంలో ఆనపకాయ తుంబలాగ తేలి, యీతలాడితే, నీ మయిమం ఆ డొప్పుతాడా? య్రెరికుట్టికబుర్లు మానేసి, మావాడు రెండు కళ్లతో సూస్తుండగా, అల్లాండం బెల్లాండం అంటూ అగ్గి దొక్కు!"

"సరే, నేస్తం. నీకభిప్రాయం ఆ ప్రకారం వున్నట్టయితే అలాగే కానియ్యండి. శ్రీమహావిష్ణువుయొక్క మహిమనిలబెట్ట డానికి అగ్గితొక్కుతానా. తొక్కిచూస్తానా? ఇప్పుడు చాలా రాత్రైంది; యిళ్ళకిపోయి పరుందాం. రేపు యీవేళప్పుడు యీస్థలంలోనే బ్రహ్మాండమైన గుండం చేసి, దందహ్యమాన మైన ఆ గుండం తొక్కి, వైష్ణవమతప్రభావం కనపరుస్తాను. అప్పట్లో ఆ గరుడాళ్వారే, నన్ను ఆవహించి, అంత గుండ మునూ చెంగున ఒక్కదాటున దాటిస్తారు."

"ఆ పప్పు వుడకదు; ఈ రాత్రి మావాడు జంగపాళ్లలో కలిసిపోతే, రేపు నువ్వుదా టేం? దాటకేం? ఆ దా టేదా టేదో,

యీయాళ ఆళ్ళు గుండంలోనే దాటు! లెండోస్సి - యీ వైష్ణవోణ్ణి మోసుగెళ్ళి గుండం తొక్కిద్దాం’ అని రామినాయుడు అనేసరికి, నలుగురునాయులు మనవాళ్ళయ్య రెక్కలుపట్టుకుని రచ్చరాతిమీదనుంచి కిందికి దించారు.

మీరి వచ్చిందని మనవాళ్ళయ్య ఒక యెత్తుపన్నాడు. “ఆగండి, ఆగండి; గుండం తొక్కవలసివచ్చినప్పుడు, అందుకు కావలసిన పరికరమంతా కూర్చుకోవడవాఁ ? – లేకుంటే, కట్టు గుడ్డలతో గుండంలో పడేసి, వాళ్ళు తెగ్గాలుస్తారా ? ఆ శివాచార్లు వీరభద్రవిగ్రహం చేతబట్టి, మంత్రాలు పఠిస్తూ, శంఖధ్వనికి వీరావేశంపుట్టి గుండం తొక్కుతారు. ఆలాగే శ్రీ రామస్వామివారి తాలూకు ఉత్సవ విగ్రహం వొకటి నానెత్తిని కొడితేగాని యేలా చస్తాను ? గరుడాళ్వారు అయినా యెప్పుడూ పెరుమాళ్వారిని వీపున మోసుకునే బయల్దేరుతారు; గాని ఒట్టినే రెక్కకదపరు. మీ రెరుగరా ?” అనేటప్పటికి, సారథినాయుడు ‘ఆ మాట నిజవఁరా యిగ్గరవిఁస్తాడు; అయ్యవోర్ని దెలుపుకు రండోస్సి’ అన్నారు.

నల్గురు నాయులు పక్కనున్న అయ్యవార్లంగారి ఇంటికి వెళ్ళి పైమీద గుడ్డ అయినా లేకుండా ఆయనను మోసుకువచ్చి రావిచెట్టుక్రింద రచ్చరాతిమీద కూచోబెట్టారు. ఈ గడబిడ కనిపెట్టి కృష్ణమాచార్లు అటకెక్కి దాగున్నాడు.

3

అతి వినయమును నటిస్తూ మనవాళ్ళయ్య రంగాచార్యులుగారికి ప్రస్తుతాంశము విన్నవించి, ఉత్సవ విగ్రహమును యిమ్మని వేడాడు.

రంగాచార్యులుగారు అన్నారు: 'ఓరి మూర్ఖుల్లారా! మీకు మతులు శుభ్రంగా పోయినాయర్రా? ఈ గుండం తొక్కడమనేది గర్హ్యమైన తామసవ్యాపారము. వైష్ణవమత నిషిద్ధము. మన గ్రంథాల్లో యెక్కడా యీ ప్రక్రియ లేదు. గుండం తొక్కడానికి ఒక విధీ, మంత్రం యేడిస్తేనా?

'శక్కరంతోటి వాళ్లల్లా తెగ్గాల్చడానికీ మంతరంకద్దా! అట్టే మాటలు శెలవియ్యక, ఆ యిగ్గరవేదో సాతానోడికియ్యండి' అని రామినాయడు అడిగాడు.

'ఛీ పొండి! మూర్ఖుల్లారా! నేను యిచ్చేదిలేదు. ఉత్సవ విగ్రహములు శూద్రులు ముట్టుకోవలసినవి కావు. ముట్టుకుంటె కళ్ళు పేలిపోతాయి.

అని రంగాచార్లుగారు అనేసరికి, మనవాళ్ళయ్య 'బతికానురా దేవుడా!' అనుకొని, సారథినాయడితో 'చూశావా నేస్తం! ఆమాట నిజమే! నేను ఉత్సవ విగ్రహములు ముట్టుకోకూడదు; అందుచేతయిప్పుడు కర్తవ్యం యేమిటంటే ఆవిగ్రహం పట్టుకొని అయ్యవార్లంగారే గుండం దొక్కవలసివుంటుంది. ఆ అధికృత అనేది వారికే వుండవలసినది.'

మునసబు, 'ముసలాయన యిగ్గరాలట్టుకుని గుండం తొక్కేదేటి! సిన్నసోవిని లెగదీసుకెళదాం రండబ్బా' అన్నాడు.

"వాడిజోలికి వెళ్ళకండి. మా బాగే! పుత్సవవిగ్రహాలు పట్టుకొని నేనే గుండం తొక్కుతాను. మావాడు పట్నం వెళ్లాడు. ఊళ్ళోలేడు" అని రంగాచార్యులుగారు అన్నారు.

"అయితే లెండోయి!" అని మనవాళ్ళయ్య బొబ్బ వేశాడు.

అంతట ఆ రావిచెట్టుమానుచాటున గప్పున ఒక వెలుతురు పుట్టింది. అందరూ భీతిల్లారు; నిషాలు దిగజార జొచ్చాయి. వెంటనే మాను వెనకనుంచి ఒకచేత కరదీపము, రెండవచేత సూరకత్తి పట్టుకుని వుంగారాలజుత్తు గాలికి తూగులాడుతుండగా, నిబ్బరంగా అడుగు వేసుకుంటూ వచ్చి, నాంచారమ్మ మామగారిపక్కను నిలిచి, ఆయన రెక్కలుపట్టుకుని వున్న నాయలవంక బాకు మొనజూపి "దుష్టుల్లారా! యీ పరమ పవిత్రమైన బ్రాహ్మణ్ణి వొదుల్తారా, బాకుకు బలి యిచ్చేదా?" అని అడిగినది.

హటాత్తుగావచ్చిన యీ వీరరూపమును చూచి అందరి ధైర్యాలూ అడుగంటాయి. అయ్యవార్లంగారిని పట్టి నిలిచిన నాయలు బెదిరి దూరం సాగారు. అంతట ఆమె చేతిదీపం రచ్చరాతిమీద వుంచి, 'నీ కేం కావా' లని మన వాళ్లయ్యను అడిగింది. మనవాళ్లయ్య రెండడుగులు వెనక్కివేసి తన కేమీ అక్కరలేదన్నాడు.

'నీకు ఉత్సవమూర్తులు కావలెనంటివే?'

'నా కెందుకు తల్లీ, అపవిత్రుడను! వాటిమెత్తు బంగారం కరిగిస్తే నాకు అక్కరలేదు. రామినాయుడు యేమో కొంచం...'

ఆమె అటునించి యిటుతిరిగి, రామినాయఁడని నిస్సా కారంగా చూస్తూ, 'నీ కేం గావాలి, మునసబు నాయడా' అని అడిగింది.

మొహం వొంచి, రామినాయడు తన కేం అక్కర్లేదని పైకిచెప్పి 'ఆడదాయితో యవడు మాటాడగల్డు' అని గొణుగుకున్నాడు. రామినాయఁడి పెళ్ళాం గయ్యాళి.

నాంచారమ్మ : 'యెవరికీ యేమీ అక్కరలేకుంటే, యీ ముసలిబ్రహ్మణ్ణి వొంటిమీద బట్టయినాలేకుండా నిద్దరమంచంమీంచి యెందుకు యీడుచుకువస్తిరి ? ఎవరూ మాటా్రడేవిఁ ?'

రామినాయడు కొంచెం ధైర్యం తెచ్చుకొని 'ఆడదా యితో మాటలకంటే సాల్లేంగాని, యీ రాత్రికడ ఆ జంగ పోళ్లు శివుఁడు పేరుజెప్పి గుండం తొక్కుతాఁగదా, మన రామసోంవోరిపేరు జెప్పి మనంకూడా గుండం దొక్కకుంటే మన పెండెం యిరిగిపోదా ?'

నాంచా : నువ్వేల తొక్కరాదూ ?

మున : నాకు మంతరం, మాయా యెరికిలేదే ! అంద కనే సాతానోణ్ని తొక్కమన్నాను.

నాంచా : (మనవాళ్ళయ్యతో) నువ్వెందుకు తొక్క కూడదూ ?

మన : అమ్మా యీవేళ యేదో నా ప్రారబ్ధంచాలక యీ మీటింగు తలపెట్టాను. బుద్ధి గడ్డితిన్నదని; యిదిగో లెంపలు పడపడ వాయించుకుంటున్నాను. తల్లి నన్ను యీకా డికి వొదిలివేస్తే శ్రీరంగం వెళిపోతాను. ఈ నాలుగువూళ్ళ

పొలిమేరనూ నేనంటూ తిరిగీ కనబడితే, నా నెత్తిమీద పెద్ద పిడుగు పడిపోవాలి.

నాంచా: నీకు కొండత్తగుండె వుంది. (రామినాయుడుతో) మునసబునాయుడా, నీ వియ్యంకుడు సారధినాయుడు విరిగిపోతే, ద్వాదశి ద్వాదశికీ 'శక్కరపొంగళం' 'పులీయూరీ' లేకపోతాయనికదా నీ దుఃఖం?

మునసబు: (తలగోక్కుంటూ) నా కొక్కడికే అన్నమాటేటమ్మా, ఆ రామస్సోంవోరికిమాత్రం పులిహోరం కరువైపోదా?

మన: అమ్మా! శక్కరపొంగలి, దధ్యోదనమూ అనేవి ముఖ్యములు కావు. వైష్ణవమతోత్కర్ష మహిమ కనపర్చి, వుద్ధరించాలి, అదీ కర్తవ్యం.

నాంచా: ఆ వుద్ధరించడం యేదో నువ్వేల చెయ్యరాదు? నీకు వుత్సవవిగ్రహమంటూ యేలా? "ఆకాశమంత రాగిధ్వజం మోసుకు తిరుగుతావుగదా, దానిలో అరకాసంతైనా మహత్తు లేదా?"

మనవాళ్ళయ్య 'మళ్ళీ మొదటికొచ్చింద' ని, సణుక్కుంటూ, కష్టంమీద మందలో దూరి అంతర్ధానం అయిపోయినాడు.

నాంచా: రాముడే కాడు? ఏ దేవుడుమీదనయినా నిజమైన నమ్మకమన్నది యేడిస్తే, ఒక్క గుండమే కాదు, అన్ని కష్టాలూ తరించవచ్చును. నేను మా మామగారిపేరు స్మరిస్తూ గుండం దొక్కుతాను. నా వెంట రాగలిగిన వైష్ణవు లెవరైనా వుంటే మొదటికి రండి.

Well done.

ఎవడూ కదలలేదు.

నాంచా : నిరసననవ్వు నవ్వి "ముసలాయనను అగ్గిలో తోసి పైనుంచి చూడడానికి మీరంతా వీరులా?"

ఎవడూ వులకలేదు, పలుకలేదు.

నాంచారమ్మ అందరిని కలయజూచి, "పీరుసాయీబు యిక్కడలేడా?" అని అడిగింది. పీరుసాయీబు వెంటనే యెదటికి వచ్చి 'అమ్మా యిదిగో దాసుడ'నని చెయి జోడించి నిలుచున్నాడు.

పీరుసాయీబు దూదేకుల సాయీబు అయినప్పటికీ, రామభక్తుడు, కీర్తనలు చెప్పుతాడు. హఠయోగం అభ్యసిస్తాడు. రోడ్డుపక్క యేటియొడ్డు తోటలో మఠం యితనిదే. ఇతనికి శిష్యబలగం లావు.

'సాయీబు! నువ్వు గుండం తొక్కగలవా?' అని నాంచారమ్మ అడిగారు.

'మీ శెలవైతే అవలీలగా తొక్కుతాను, తల్లీ' అని అన్నాడు.

నాంచారమ్మ: యేడీ మనవాళ్ళయ్య! గరుడుడి అవతారం అంతర్థానమైపోయింది! రామినాయడా! పరమభాగవతోత్తములై యుండిన్నీ, మీరు ఎవరూ గుండం తొక్కజాలినారు కాదుగదా? అట్టి స్థితిలో ఈ పచ్చితురకకి గుండం తొక్కడానికి భగవంతుడు సాహస ధైర్యాలు యిచ్చాడు; గనక, వైష్ణవ మతం గొప్పా? అతగాడి తురకమతం గొప్పా? రామి నాయడా, మీ దేవులాటంతా యీ రాత్రి వైష్ణవులు, శైవులికి పరాభవం చెయ్యాలనిగదా? అందుకు వుపాయం

చెబుతాను వినండి. మతాలు సాత్వికాలు, తామసాలూ అని రెండువిధాలు. ఈ రెండువిధాల మనుష్యులూ శైవుల్లోనూ వున్నారు; వైష్ణవుల్లోనూ వున్నారు. గుండాలు తొక్కడం మొదలైన తామసకృత్యాలు చేసేవాళ్ళని శైవుల్లో శివాచార్లు అంటారు. మన వైష్ణవుల్లో అట్టి కృత్యాలుచేసే తెగకూడా వున్నారు; ఎవరో మీకు తెలియునా ?

మనవాళ్ళయ్య గుంపులో మరివక పక్కనించి తన బుఱ్ఱ పైకిపెట్టి "యెవళ్ళమ్మా వాళ్ళు" అని అత్యాతురతతో అడిగాడు.

మునసబునాయడు "మరెవళ్లు? సాతానోళ్ళు" అనేటప్ప టికి, మనవాళ్ళయ్యబుఱ్ఱ మళ్ళీ మందలో మాయమైపోయింది.

నాంచారమ్మ : "ఆ వైష్ణవులు యెవరా ? మరెవరు ? తురకలు ! పీరు అనేది యేమిటనుకున్నారు. శ్రీ స్వామివారి తిరునామమే. పట్టణంలో మా యింటిపక్కనే ఒక సాతాని పీర్లని నిలిపి, గుండం తొక్కేవాడు. పట్టణంలో యెంతో మంది హిందువులే పీర్ల పంజాలువుంచి గుండాలు తొక్కుతారు. కనక శ్రీరామస్వామివారి నామం తెచ్చి పీరుకట్టి యిస్తాను. ఆ పీరు పట్టుకుని, పీరుసాయిబు గుండం తొక్కుతాడు. పీరుసాయిబు యోగ్యత మీ రెరిగినదే. అతగాడు కబీరు దాసంత భక్తుడు. కనక భయాలు విడిచి అతని వెంటవెళ్ళి జయించుకురండి." వేళకి భక్తి నిలుస్తుందో, నిలవదో, చేతికఱ్ఱలు మాత్రం మరువకండి."

ఆమె విరమించే సరికి పెళపెళమని ఆ మూకలోనుండి మనవాళ్ళయ్య శ్లోకపఠనం ఉపక్రమించి యిటూఅటూ మనుషు లను తోసుకుంటూ యెదటికివచ్చి సాష్టాంగంచేసి 'అమ్మా !

మీరు సాక్షాత్తు శ్రీ మహాలక్ష్మి అవతారం. వైష్ణవమతం నిల బెట్టారు. మతమే అన్నమాట యేమిటి? మా ప్రాణాలుకూడా నిలబెట్టారు. ఇహ నా విజృంభణం చూడండి' అన్నాడు.

మనవాళ్ళయ్య పెద్ద హీకమద్దారుడు; ఆ రాత్రి వైష్ణవతంత్రం తరవాయికథ అంతా అతనే నడిపించాడు.

అంతా చల్లారగానే అటకమీదనుంచి కృష్ణమాచార్యులు దిగాడు. కష్టసాధ్యమును సాధించిన సంతోషముతో నాంచారమ్మ కరదీపం తిరిగి చేతబూని, యింటికి సవిలాసముగా నడిచిపోవుచుండగా, పెనిమిటి యెదురైనప్పుడు ఆమె ప్రేమ పరిహాసములు పెనగొనుదృష్టితో చూసెను. ఆ దృష్టి తనకు దేవత్వమిచ్చి తన్ను అవతారపురుషుణ్ణి చేసిందని కృష్ణమాచారి మర్నాడు నాతో చెప్పి ఆ అర్థంతో శ్లోకం రచించాడు. తమ రహస్య శృంగారచేష్టలు మిత్రులతో చెప్పితేనేగాని కొందరికి తనివితీరదు.

ఆ రాత్రి శివాచార్లు గుండంతొక్కడం చూడ్డానికి నేను వెళ్ళివుంటిని. తెల్లవారగట్ల నాలుగు గంటలవేళ, చిరిచీకటిలో గుండంలో నిప్పులు కణకణలాడుతుండెను. ప్రాతఃకాలపు శీతగాలి సాగింది. ఒక్కపట్టున గర్భనిర్భేదమయ్యేటట్టు శంఖాదివాద్యములు రేగాయి. ఇంగిలీషు చదువుకున్న నాగరికాగ్రేసరులకు కూడా ఆ కాలమందు బితుకు కలిగిందని వారే వొప్పుకున్నారు.

పందిటిలోంచి వీరగంధాలు పూసుకున్న నలుగురు శివాచార్లు గుండందగ్గరకు వచ్చి నిలుచున్నారు. ఒకడు నెత్తిమీద భీకరమైన రాగిప్రతిమ పెట్టుకున్నాడు. ఎదురుగా నిలిచి

మరివకడు కత్తి ఝళిపిస్తూ వీరవాక్యాలు కొలిపాడు. ఒకడు గుండంలో నెయ్యిపోసి గుమ్మడికాయతుండలు గుండంలోకి విసిరాడు. వెంటనే శివాచార్లు గుండంజొచ్చి నడుచుకుపోయి నారు. అవతలవొడ్డుచేరి తిరిగి తొక్కుటకు వారు యిటు అభిముఖులై యుండగా, "అల్లా—రామ్!" అని కెవ్వుమని ప్రళయమైన కేక ఒకటివేసి, తక్షణం శివాచార్లు గుండం దిగిన వేపునుంచి, మూకను చీల్చుకుని ఒక మనుష్య ప్రవాహము గుండము దాటుకునిపోయింది. వారిలో అంద రున్ను ముఖములమీద ముసుగులు వేసుకున్నారు. ఆ మనుష్య ప్రవాహమునకు అగ్రమందు వెండిపీరు వకటి రెండుచేతులా పట్టి ఒక వీరుడు భీమునివలె నడుచుకు పోయినాడు. ఇది అంతా అరనిమిషం పట్టలేదు.

మూక, చకాపికలై చెదిరిపోయినది. కొందరు సాతానులకీ, శివాచార్లకీకూడా యెక్కించిత్ కాళ్ళుకాలాయి. అది భక్తి లోపంకింద కట్టారు. తరువాత శరభయ్యకీ, మనవాళ్ళయ్యకీ రాజీనామా అయినదని అనుకుంటారు. పైకిమట్టుకు దెబ్బలాడు తున్నట్టే వుంటారు.

అదిగో, మా యింటికి యెదురుగా ఆ రచ్చసావిట్లో నిలిపిన పీరు ఆ పీరే. వాటినుంచీ, ప్రతిసంవత్సరం ఆ పీరుకు పండుగచేస్తారు. ఊరు ఆబాలగోపాలం శైవ వైష్ణవభేదం లేకుండా పీరుదేవరకు మొక్కులు చెల్లిస్తారు. త్రిశూలాకారం గనక ఆ పీరు శివపీరే అని శరభయ్య అంటాడు. ఆ వ్యవస్థేదో వెంకయ్యపంతులుగారే చెయ్య సమర్థులు."

"శివుడూ, విష్ణూ పీర్లే అయినప్పుడు, బుద్ధుడు శివుడు కారాదా ?" అని శాయన్నభుక్త కథ పరిసమాప్తి చేశారు.

మా గురువుగారు యీ చరిత్రకు చాలా ఆశ్చర్యపడి అన్నారు: "ఔరా! కలికాలంలో మనుష్యులేకాదు, దేవుళ్ళు గూడా సంకరం అవుతున్నారు. అయినా తప్పేమి? శివుడన్నా, విష్ణన్నా, పీరన్నా, బుద్ధుడన్నా ఆ పరమాత్మమట్టుకు ఒక్కడేగదా!"

వెంకయ్య పూరుకుంటాడా, "అందరు దేవుళ్లూ ఒక్కరే అయితే, ఆ పీనుగుల్ని అందరినీ ఒక్కచోటే నిలిపి అందరూ కలిసి పూజ తగలెట్టరాదా ?" అన్నాడు.

అంత, గురువుగారు "ఓరి! దేవుళ్ళని పీనుగులంటావురా? నువ్వు వొట్టి కిరస్తానువి. ఇంకా కిరస్తానుకైనా దేవుడంటూ వున్నాడు; నువ్వు కిరాతుడివి. పీరో, బీరో, దెయ్యమో, దేవరో యీ అజ్ఞులకు మూఢభక్తిఅయినా వుంది. నువ్వు అందరు దేవుళ్ళకీ ఒకపెద్ద నామంపెట్టావు" అంటే "ఒక్క మీకు తప్ప శాస్తుల్లుగారూ" అన్నాడు.

"నీ జన్మానికల్లా విలవైనమాట అంటివిరా" అని నే అన్నాను.

★

మెటిల్డా

నేను వృక్షశాస్త్రము యమ్. యే. పరీక్షకు చదువుతూ వుండేరోజులలో మైలాపురిపెద్దరోడ్డున ఒక మిద్దెయింట్లో బసచేసివుంటిని. నాతోపాటు పది పన్నెండుగురు విద్యార్థులు మనదేశపువాళ్ళు ఆ మేడయింట్లో వుండేవారు.

నేను వచ్చిన మూడోరోజున రామారావు నన్ను సౌజ్ఞ చేసి పిలిచి రహస్యంగా "మెటిల్డాను చూశావా?" అని అడిగాడు. "లేద" న్నాను. "అదుగో చూసీచూడనట్టు చూడు" అని చూపించాడు.

చూశాను.

"చాలు యిక రా" అన్నాడు.

మెటిల్డావెపు తిప్పినమొహం తిప్పకుండానే "యెలా రావడం? కళ్ళు భగవంతుడు యిచ్చినందుకు యిదేకదా ఫలం! మనోహరమైన భగవంతుడి సృష్టిలోకల్లా మనోహరమైనది, సొగసైన స్త్రీ. మనస్సులో చెడుచింత లేనప్పుడు చూస్తే తప్పేమి?" అన్నాను.

"నీలా శ్రీరంగనీతులు చెప్పినవాళ్ళని చాలామందిని చూశాను. కొత్తవాడివి, యెరిగివుంటే మంచిదని చూపించాను. మరియెన్నడూ యిటు కన్నుతిప్పకు."

రెక్కపట్టుకు గెంటుకపోయినాడు.

"మంచి మనిషా, చెడ్డమనిషా ?" అని అడిగాను.

"మంచయితే మనకేల? చెడ్డయితే మనకేల? ఒకర్ని మంచి కాదండానికి మన మంచేం తగలడుతూంది? మెటిల్డా వైపు చూడవలెనని తిరిగి ఎన్నడైనా చూస్తివా నీకూ, నాకూ నేస్తంసరి" అన్నాడు. రామారావు నాకు ప్రాణసమానమైన మిత్రుడు. ఏంచెయ్యను. మనసు నిరోధించి మెటిల్డా యింటికి పెరటివేపువున్న డాబాపొంతకు నే వెళ్ళలేదు కొన్నాళ్ళు.

పసుపు రాసుకొని స్నానమాడి పైని బంగారుచాయలు దేరిన మేనిసొంపు, నెమలి పింఛమువలె ఒడలునుకమ్మి చెదరిన తలకట్టూ, బావినుంచి నీరుతోడుతూ వొక్కొకతరి తలయెత్తి యిటు అటూ చూసిన కన్నుల తళుకూ, మోము అందమూ నా కన్నులు కట్టినట్టువుండి మరుతునన్నా మరుపురాకపాయను.

వారం పదిరోజులు కట్టుమీదవున్నాను. ఆ పైని మనసు పట్టలేక పచారుచేస్తూ చదివే మిషమీద చేతపుస్తకం, దృష్టి పెరటివేపూ వుంచి డాబామీద గస్తుతిరిగేవాణ్ణి, రామారావు యింట లేనప్పుడు.

ఆ రోజుల్లో రెండుమార్లే పనిమీద పెరట్లోకి వచ్చి వెంటనే యింట్లోకి వెళ్ళిపోతూ వచ్చింది, మెరుపులా.

కాలేజీకి వెళ్ళేటప్పుడు మెటిల్డా యింటియెదుట చీమ లాగ నిమ్మళంగా ఆ యింటివేపు చూస్తూ నడిచేవాణ్ణి. అప్పు డప్పుడు చిత్తరవుచట్రంలో ప్రతిమలాగ, గవాక్షంలోంచి మెటిల్డా కనపడేది.

౨

మెటిల్డా చరిత్ర అడిగి వారివల్లా వీరివల్లా, అడక్కుండా నా నేస్తులవల్లా గ్రహించాను.

మెటిల్డా పెనిమిటికి మావాళ్ళు పులి, ముసలి పులి అని పేరు పెట్టారు. అంత ముసలివాడుకాడు. యాభై అయిదు, యాభైఆరు యీడు వుండవచ్చును. కొంచెం తెల్లగా పొట్టిగా వుంటాడు. పెద్దకళ్ళూ, కోరమీసాలూ, స్ఫోటకం మచ్చల మొహం. రెండేళ్ళయి వచ్చి మా ప్రక్క బంగళాలో బస వేశాడు. ఎక్కణ్ణించి వచ్చాడో, యెందుకు వచ్చాడో యెవరూ యెరుగరు. వీధివేపు పెరటిలోకి వారసుకొని పెద్ద గది వొకటి వుంది. దానిలో మూడు బీరువాలతో పుస్తకాలు వున్నాయి; అమేషా రాస్తూనో, చదువుతూనో కనపడేవాడు. వీధి పెరటిలోనూ, వెనక పెరటిలోనూ పూలచమన్ బహు సొగసుగా వుంచేవాడు. ఉదయం, సాయంత్రం మొక్కలకి గొప్పుతవ్వేవాడు. మెటిల్డా నీరుపోసేది. ఇది యింగ్లీషు పద్ధతి ప్రకారం యిద్దరికీ శరీర వ్యాయామం. అంతే మరి; యిల్లు కదలి నాలుగు అడుగులు పెట్టడమన్నది లేదు. ఇంటికి చుట్టాలూ, పక్కాలూ రాకపోకలు యెన్నడూ లేదు. పులి మెటిల్డాని యెక్కువ కాయిదా పెట్టేవాడు. గుమ్మంలోకి రాకూడదు అని శాసనంట, గాని అప్పుడప్పుడు వచ్చేది. ఆ పిల్ల మొఖాన వొకమోస్తరు విచారం కనబడేది. వింతేమి? మొగుడు కంట్రక పెట్టేవాడు. మొగుడు అప్ప ఒక ముదుసలి, చిలిపిజగడాలు పెట్టేది. ఇంటిలో మిగిలినవాళ్ళు ఒక ముసలి వంట బ్రాహ్మణుడు.

మెటిల్డా పెనిమిటిని పులి పులి అనడమేగాని అతని పేరేమిటో యెవడూ యెరుగడు; పోస్టుబంట్రోతు ఆయన పేర వచ్చిన ఉత్తరముల పైవిలాసం ఎవరికీ చూపకుండా నిర్ణయంట. ఒక్క పోస్టుమాస్టరికీ, పులి కీమాత్రం పరిచయం వుందని అనుకునేవారు.

అది రహస్యం కాపాడడంకోసమై వుంటుంది.

3

ఒకనాడు అభ్యంగనమై జుత్తువిరియబోసి షోకుగా టోపీ తలనమర్చి, మల్లి పువ్వులాంటిబట్టలు కట్టి, బడికిపోతూ, మెటిల్డా యింటియెదుట జాలంగా నడుస్తూవుంటిని. అంతట గుమ్మందగ్గిరికి వచ్చి, ఆమెవేపు చూస్తూ నిలిచిపోయినాను. అరనిముషము కావచ్చు, పులి గుహలోంచి పైకిదుమికి, "అబ్బాయీ, యిలా రా" అన్నాడు. తంతాడేమో పరుగుచ్చుకుందావా అనుకున్నాను; కాని అట్టిపనిచేస్తే నాయందు నేరం నిలవడం కాకుండా మెటిల్డాయందు నేరం నిలుస్తుందేమో? నాకు యేమైతే ఆయను, ఆమెను కాపాడదామని వెళ్ళాను.

లైబ్రరీగదిలోకి తీసికెళ్ళాడు. కుర్చీమీద కూలబడి, రౌద్రాకారమైన చూపుతో యింగ్లీషున అడిగాడు:

"నా పెళ్ళాంవేపు చూస్తున్నావా?"

"కిటికీలోంచి కనబడుతూండే మీ లైబ్రరీ చూస్తూ, మీరు యెటువంటి మనుష్యులు, యేమి చేస్తుంటారు అని ఆలోచిస్తున్నాను."

"నా పెళ్ళాన్ని చూడలేదూ ?"

"చూశాను, యెదట నిలుచుంటే కనపడదా, అంతే."

పిడుగులాగ "జానే! జానే!" అని పిలిచాడు, మెట్లెక్కి రాలేదు.

"వొస్తావా రావా, లంజా !" అన్నాడు. ఒణుకుతూ మెల్లగా వచ్చి తలవొంచుకు నిలబడ్డది.

ఇంగ్లీషున నాతో మళ్ళీ అన్నాడు :

"ఓ తెలివితక్కువ దద్దమ్మా! చూడు, యెంతసేపు చూస్తావో, యీ ముండ మొహం వేపు! ఏం, నా వేపు చూస్తావేం, దానివేపు చూడక ? నా మొహం, దాని మొహం కన్న బాగుందనా !"

నేను మాట్లాడలేదు. కథ బాగుందికాదని, కాలు గుమ్మంవేపు సాగించబోతుండగా, కనిపెట్టి మెల్లగా "వుండు" అన్నాడు.

నిలిచాను.

నిమిషం కిందట కన్నులరాలిన నిప్పులు చల్లారాయి.

"అబ్బాయీ !" అన్నాడు.

"నిజవాడ్డం యెన్నడైనా నేర్చావా? తల్లిదండ్రుల దగ్గిర గాని, గురువుల దగ్గిరగాని." నాతల్లీ, తండ్రీ తలుపుకువచ్చారు.

"నేర్చవలసిన అవసరం లేకుండా, నిజాయితీ నాకు పుట్టుకతోనే వొచ్చింది" అన్నాను.

"అయితే, పుట్టుకతో పుట్టిన ఆ నిజాయితీ చూదాం. చెప్పు; నా పెళ్ళాం అందంగా వుందా లేదా ?"

"ఆమె అందంగానే వున్నాదనుకుంటాను."

"సంశయవేఁవైనా వున్నదా ?"

"లేదు."

"తోటవంట వెళ్ళేటప్పుడు రోజూ, దానికోసం యీ వేపు చూస్తూ వుంటావా ? లేదా ?"

నిజమాడమన్నారు గనుక వొప్పుకోక విధిలేదు. చూస్తున్నాను గాని, చెడ్డతలపు మనసులో యీషత్తువుంటే దేవుడు సాక్షి !"

"దానిమాటకేం; అది కంటికి కనపడితే నీకు ఆనందం. అవునా, కాదా ? నిజవన్నదేదీ ?"

"అవును."

"అయితే ఈ ముండని తీసుకుపో; నీకు దానం చేశాను. తీసుకుపో ? నాకు శని విరగడై పోతుంది."

నేను మాటాడకుండా కదలి పైకొచ్చాను. ఇళ్ళు కనపడలేదు. మనుషులు కనపడలేదు. శృంగభంగమై నన్ను నేను దూషించుకుంటూ బరికి పోయినాను.

అక్కడ బస యెత్తేయడానికి నిశ్చయించాను. బస యెత్తేసి, మరి ఆ వీధిమొహం చూడకూడదనుకున్నాను.

నా కళ్లకి కట్టినట్లు ఆ వొంచిన మొఖం; బిందువులుగా స్రవించిన కన్నీరు; ఆచుకొన్న నిట్టూర్పులచేత కంపించిన రొమ్ము, యే మహాకవి రచనలోనూ లేదనగలను, అగాధమై ప్రౌఢమైన కరుణరసం, ఆ పరిలేని సొగసున్ను.

४

నే బసవున్న యింటిగుమ్మందగ్గిరికి వొచ్చేసరికి పులి యింటి ముసలిబ్రాహ్మణుడు సన్నసన్నగా, నా చేతులో ఒక

చీటీపెట్టి జారిపోయినాడు. ఇందాకటి కథతో దీని కేదో సంబంధం ఉందని తలచి, నా గదిలోనికి వెళ్ళి లోపల గడియ వేసుకుని చీటి చదువుకొన్నాను, దానిలో యేముందీ ?

కుదురైన అక్షరాలతో

"మీరూ, మీ నేస్తులూ నా కాపరం మన్ననివ్వరా ? మీకు నే నేం అపకారంచేశాను ? తలవంచుకు మీ తోవను మీరు పోతే నే బతుకుతాను, లేకపోతే నా ప్రారబ్ధం."

ఏమిచెయ్యను ? అక్కడ బస విడిచి మరివక చోటికి పోతే, నామట్టుకు చిక్కు వొదులుతుం దనుకుంటినిగదా ? ఇప్పుడు మెటిల్డా చేసిన విన్నపం యెలా తొలగివెళ్ళిపోదును ? నా స్నేహితులవల్ల ముప్పుకలక్కుండా, ఆమెను కాపాడ వద్దా ? కాపాడగలనా ?

మెటిల్డాను కాపాడకపోతే బతుకేవిటి ? పౌరుష మేవిటి ? ఈ మనోజ్ఞమైన స్త్రీరత్నంయొక్క చిత్రకథలో, దుఃఖభాజనకథలో నేనుకూడా చేరానా ! దుఃఖం మళ్ళించి, యీ అందకత్తె మనసుతో మెప్పుకొంటే జన్మసార్థకమవు తుంది. ఈ సొగసైన లిపి మెటిల్డా రాసినదా ? ఏమి అదృష్టవంతుణ్ణి ! మెటిల్డా యేమిరాస్తే చెయ్యను. త్రైలోక రాజ్యం నాకుండి, "యిమ్మి" అంటే పట్టం గట్టనా ?

గాని యిప్పుడు యేం చేతును ? నాకు లోకజ్ఞానం తక్కువ, వినాయకుని చెయ్యబోయి కోతిని చేస్తానేమో ? రామారావు అనుభవజ్ఞుడు, గుణవంతుడు, నేర్పరి. చెప్పిన మాట విననందుకు చీవాట్లుపెడితే పడతాను. నా ఉద్యమంలో సాయం చెయ్యమని కాళ్లుపట్టుకుంటాను.

అని ఆలోచించి రామారావుకు పూసగుచ్చినట్లు కథంతా చెప్పాను. నా నిశ్చయం యిదని తెలియచేశాను. మళ్ళించ ప్రయత్నించవొద్దని గడ్డంపట్టుకు బతిమాలాను. రామారా వన్నాడు : మళ్లించగలనని నమ్మకంవుంటే మళ్లించ జూతును, మళ్ళవని యెరుగుదును. సూడవద్దంటే చూడడం మానితివా ?"

"గాని నాకు తోచినమాటా, నాకు తెలిసినమాటా నీకు చెప్పకపోతే నేను అపరాధిని అవుతాను, స్నేహాన్ని తప్పినవాణ్ణి అవుతాను."

"ఆలు మొగళ్ళ దెబ్బలాటల్లోకి వెళ్ళవద్దని మన పెద్దల శాసనం. అవి అభేద్యాలు, అగమ్యాగోచరాలు. మధ్యవర్తులు, కాపరం చక్కచేదావఁని చెక్కలుచేసి వెళ్ళిపోయివస్తారు, ఒకటి; పులి పులి అని మనం యెంత పేరుపెట్టినా, పాపం, యీ పులి అరుపేకాని కరుపులేదు. మెటిల్డాని యెన్నడైనా ఒక్కదెబ్బ కొట్టాడని విన్నామా ? లేదు. తిండికి లోపంలేదు, గుడ్డకి లోపంలేదు. అతను చెప్పినట్లు మెసులుకుంటే నెమ్మదిగా కాలంవెళ్ళడానికి అభ్యంతరం లేదు" రెండు ; ఇక మూడోది, నీకు మెటిల్డామీద మనస్సు గట్టిగా లగ్నం అయింది. అది కూడనిపని. చెడ్డతలంపు లేనప్పుడు యేమి ఫర్వా అని అనగలవు. చెడ్డతలంపు చెప్పిరాదు. ఎక్కణ్ణించో రానక్కర్లేదు. కంటికక్కనపడకుండా మనసులో ప్రవేశించి పొంచి వుంటుంది. చూసీచూడనట్టు మనం వూరుకొని, అది పైకొచ్చే ప్రయత్నాలు బాహాటంగా చేస్తూవుంటాం. చెడ్డతలపులకి గుర్తు యెవరైనా వుండాలికదూ. అడవిలో వొంటరిగావున్న

వారికి స్త్రీలవిషయమై చెడ్డతలపులువుండవు. సొగసైన స్త్రీల పొందు కోరేవాడికి అవకాశం తటస్థించినప్పుడు చెడ్డతలపు వస్తుందా, రాదా అని ఆలోచన—ఆ అవకాశానికి అవకాశం యివ్వనివాడే ప్రాజ్ఞుడు.

౫

"నాకు నీవూ, నీ స్నేహితుడు రామారావూ మరొక గొప్ప వుపకారం చేశారు. మీమాటలవల్లా, చేష్టలవల్లా నాభార్య యోగ్యురాలని తెలుసుకొన్నాను. ఆలోచించుకోగా ఆనాటినుంచి కళ్లెం వొదిలేశాను. నా పెళ్లాం బహు బుద్ధి మంతురాలు. ఇచ్చిన స్వేచ్ఛనైనా పుచ్చుకోలేదు. ఎక్కడికి కావలిస్తే అక్కడికి వెళ్ళమన్నాను. ఎవరిని కావలిస్తే వారిని చూడమన్నాను. ఎక్కడికి వెళ్ళకోరలేదు. ఎవర్నీ చూడ కోరలేదు. నాకు నీతో లోకం. మరి యెవరితో యేంపనంది. అలాగే సంచరించింది............

"దాని చర వొదిల్చావు, అది నా చరకూడా వొదల డానికి కారణమైంది. హయ్యరు మాథమిటిక్సు చదువు కున్నావా ? లేదు, పోనియ్యి."

కాల్ బెల్ టింగ్‌మని వాయించాడు. కీలుబొమ్మలాగ మెటిల్డా ప్రవేశించి గుమ్మంలోపున నిలబడింది.

"కాఫీ యియ్యి."

బల్లమీద రెండు గిన్నెలతో కాఫీ అమర్చింది.

"నీకూ్కడా పోసుకో."

మొగుడు కేసి "కూడునా యిలాంటి పని" అనే అర్థంతో చూపింది.

"ఫర్వాలేదు నువ్వుకూడా తాగు; మన స్నేహితుడు!" అన్నాడు. కాని ఆమె తనకు కాఫీ అమర్చుకోలేదు. ప్రక్కన నుంచొంది. నేను భార్యాభర్తల సరాగానికి సంతోషించాను. నేను అందుకు కొంత కారణభూతుణ్ణికదా అని మెచ్చుకున్నాను.

కాఫీ పుచ్చుకున్నంతసేపూ, అతను చెప్పిన మాటలు, తనభార్యకి చదువుచెబుతున్నాననిన్నీ, అమేషా రామాయణం, భారతం చదువుతున్నట్టుందనీ, తను ఫలానా ఫలానా చోటికి తీసుకు వెళ్ళాననీ, కులాసా చూపించానని, అంతట నా చదువు మాట కొంత. చాలా విద్వాంసుడని కనుక్కున్నాను.

వెళ్ళిపోయేముందు "మరి నువ్వు వెళ్ళిపో."

★

దిద్దుబాటు

"తలుపు! తలుపు!"

తలుపు తెరువబడ లేదు. ఒక నిమిషమంతఁ దూరుకొనెను. గదిలోని గడియారము టింగుమని ఒంటిగంట కొట్టింది.

"ఎంత ఆలస్యము చేస్తిని? బుద్ధి గడ్డితిన్నది. రేపటి నుంచి జాగ్రత్తగా వుంటాను. యెాంటినాచల్లా పోయి సాని దాని పాటసరదాలో మనసు లగ్నమైపోయినది. ఒక్క పాట సరదాతో కుదరలేదు. మనిషిమీదకూడా సరదా పరిగెత్తు తూంది. లేకుంటే, పోకిరీమనిషివలె పాట ముగిసినదాకా కూర్చోవడమేమిటి? ఏదో వక అవకాశము కలుగజేసికొని దానితో నాలుగుమాటలు ఆడడపు ఆసక్తియేమి? ఇదిగో లెంపలు వాయించుకుంటున్నాను. రేపటినుంచి మరి పాటకు వెళ్ళను. నిశ్చయం. నిశ్చయం......గట్టిగా పిలిచితే కమలిని లేవగలదు. మెల్లిగా తలుపుతట్టి రాముడిని లేపగలిగితినా చడిలేకుండా పక్కజేరి పెద్దమనిషి వేషము వెయ్యవచ్చును."

"గోపాలరావు తలుపుచేతనంటగానే రెక్క విడబారెను. "అరే యిదేమి!" అనుకొని, రెక్క మెల్లన తెరవ, నడవలో దీపము లేదు. అంగణము దాటి తన పడకగది తలుపుతీయ, నందును దీపము లేకుండెను. చడిలేక అడుగువేయుచు

మంచముదరికిపోయి కమలిని నిద్రించుచుండెనా, మేల్కొని యుండెనా యని కనుగొన యత్నించెనుగాని, యేర్పరింప లేడయ్యె. అంత జేబునుండి అగ్గిపెట్టెతీసి పుల్ల వెలిగించెను. మంచముపైని కమలిని కానరాలేదు. నిశ్చేష్టుడై చేతినుండి అగ్గిపుల్ల నేలరాల్చెను. గదినీ, అతని మనస్సునూకూడ చీకటి క్రమ్మెను. వెఱ్ఱిశంకలును, అంతకు వెఱ్ఱి సమాధానములును మనసున పుట్టుచు గిట్టుచు వ్యాకులత కలుగజేసెను. బుద్ధి తక్కువకు తనయందో, కానరామికి కమలినియందో యేర్ప రింపరాని కోపావేశమును, చీకాకును గలిగెను. నట్టినాకిటకి వచ్చి పిలువ చుక్కకాంతిని దాసిగాని దాసుడుగాని కనపడ లేదు. వారికి తగినశిక్ష ఉరియేయని గోపాలరావు నిశ్చ యించెను.

తిరిగి గదిలోనికి పోయి దీపము వెలిగించి, గది నలు దెసల పరికించెను. కమలిని కానరాలేదు. వీధిగుమ్మము జేరి తలుపు తెరచిచూడ చుట్టకాల్చుచు తలయెత్తి చుక్కల పరీ క్షించుచున్న రాముడు వీధినడుమ కానవచ్చెను. పట్టరాని కోపముతో వానిని జూచి గోపాలరావు "రామా! రా!" యని పిలచెను. రాముడు గతుక్కుమని చుట్ట పారవైచి, "బాబు" అని డగ్గరెను.

"మీ అమ్మేదిరా?"

"మా యమ్మా? ఇంటనున్నది బాబూ."

"మీ అమ్మకాదురా! బుద్ధిహీనుడా! నాభార్య."

"అమ్మగారా? యెక్కడుంటారు బాబూ? పడున్నారు."

"ఇంట్లోనే లేదు!"

రాముడి గుండెలో దిగులు ప్రవేశించెను. గుమ్మములో అడుగుపెట్టఁగానే రాముని వీపుపై వీశగుద్దులు రెండు పడెను. "చంపివేస్తిరి బాబూ" అని రాముడు నేల కూలఁబడెను.

గోపాలుఁడు సదయహృదయుఁడు. అక్రమ మాచరించితినను జ్ఞానము వెంటనే పొడమి ఆగ్రహావేశము దిగజారి పశ్చాత్తాపము కలిగెను. రాముని చేత లేవనెత్తి, వీపు నిమిరి పశువువలె నాచరించితినని యనుకొనుచు గదిలోనికి తీసుకొని పోయెను.

కుర్చీపయి కూచుని "రామా యేమాయెరా ?" యని దైన్యముతో ననెను.

"ఏటో మాయలావుంది బాబూ."

"పుట్టింటికి వెళ్ళియుండునా ?"

"అంతవారు కారనా, బాబూ ? కోపగించితే చెప్పలేనుగాని, ఆడారు చదువు నేరిస్తే యేటౌతది ?

"విద్యవిలవ నీ కేం తెలుసురా, రామా !" అని గోపాలరావు మోఁచేతులు బల్లపయినాని, వాని నడుమ తలయుంచి యోచించుచుండ కమలిని చేవ్రాలు నొక యుత్తరము కానవచ్చెను. దానిని చదువసాగెను.

"అయ్యా."

"'ప్రియ,' పోయి 'అయ్యా,' కాడికి వచ్చెనా ?"

"పెయ్య పోయిందా బాబూ !"

"మూర్ఖుఁడా ! వూరుకో."

"అయ్యా ! పది దినములాయె. రాత్రుల నింటికి మీరాకయే నే నెరుగను. మీటెంగులకు బోవుచుంటిమంటిరి.

లోకోపకారకరములగు నుద్యమముల నిదురమాని చేయుచుంటి మంటిరి. మా చెలులవలన నిజము నేర్చితిని. నే నింటనుండుటనుగదా మీరు కల్లలు పలుకవలసివచ్చె. నేను పుట్టింటనున్న మీ స్వేచ్ఛకు నిర్బంధమును, అసత్యమునకు అవకాశమును కలుగకుండును. మీచే దినదినమును అసత్యమాడించుటకన్న మీ త్రోవకు అడ్డునుండకుండుటయే, పతి మేలు కోరిన సతికి కర్తవ్యముకాదా ? నే నీ రేయి కన్నవారింటికి జనియెద, సంతసింపుడు. వెచ్చముగాక యేపాటి మిగిలి యున్నను దయనుంచుడు."

ఉత్తరము ముగించి "నేను పశువును" అని గోపాలరావు అనెను.

"అదేటి బాబూ, అలా శలవిస్తారు !"

"శుద్ధ పశువును !"

రాముఁడు అతి ప్రయత్నముచే నవ్వు ఆచుకొనెను.

"గుణవతి, విద్యానిధి, వినయసంపన్నురాలు, నా చెడు బుద్ధికి తగినశాస్తి చేసినది."

"యేటి చేసినారు బాబూ ?"

"పుట్టింటికి వెళ్ళిపోయినది ! గాని నీకు తెలియకుండా యెలా వెళ్ళిందిరా ?"

రాముఁడు రెండడుగులు వెనకకునడిచి "నాను తొంగు న్నాను, కావాల బాబూ ! అలకచేస్తే చెప్పచాల్నుకాని బాబు ! ఆడదాయి చెప్పకుండా పుట్టినారింటికి యెల్తానంటే లెంపలాయించి కూకోబెట్టాలిగాని, మొగోరిలాగ రాతలూ, కోతలూ మప్పితే ఉడ్డోరం పుట్టదా బాబూ ?"

"ఓరీ మూర్ఖుడా! భగవంతుడి సృష్టిలో కెల్లా ఉత్కృష్ట మయిన వస్తువ విద్యనేర్చిన స్త్రీరత్నమే. శివుఁడు పార్వతికి సగం దేహం పంచియిచ్చాఁడు. ఇంగ్లీషువాడు భార్యను బెటర్ హాఫ్ అన్నాఁడు. అనగా పెళ్ళాము మొగునికన్న దొడ్డది అన్నమాట. బోధపడ్డాదా ?"

"నాకేం బోదకాదు బాబూ!" రామునికి నవ్వు ఆచు కొనుట అసాధ్యమగుచుండెను.

"నీ కూతురు బడికి వెళ్ళుచున్నదికదా! విద్యవిలువ నీకే బోధపడుతుంది. ఆమాట ఆలావుండనియ్యికాని, నువ్వో, నేనో బయలుదేరి చంద్రవరం వెళ్ళాలి. నేను నాలుగురోజులు దాకా వూరినుంచి కదలడమునకు వీలుబడదు. నువ్వు తాతల నాటి నౌకరువి. వెళ్ళి కమలిని తీసుకురా. కమలినితో యేమి జెప్పవలెనో తెలిసిందా ?"

"యేటా, బాబూ ? బాబు, నాయీాపు పగలేసినారు, రండమ్మా అంతాను."

"దెబ్బలమాట మరచిపో. కొట్టినందుకు రెండురూపాయ లిస్తాను తీసుకో. మరియెన్నడు ఆ వూసెత్తకు. కమలినితోగాని తప్పిజారి అనబోయేవుసుమా ?"

"అనను బాబూ."

"నువ్వు చెప్పవలసినమాటలు చెబుతాను, బాగావిను. పంతులికి బుద్ధివచ్చింది. ఇక యెన్నడూ సానులపాట వినరు. రాత్రులు యిల్లుకదలరు, యిది ఖరారు. తెలిసిందా ? మిమ్ము లను గెడ్డముపట్టుకుని బతిమాలుకున్నానని చెప్పమన్నారు. దయదలచి ఆయన లోపములు బయలుపెట్టక, రెండు మూడు

గొజులలో వెళ్ళిపోయి రమ్మన్నారు. మీరు లేని రోజో యుగముగా గడుపుతున్నారు. అని నిపుణతగా చెప్పు, తెలిసిందా?"

"తెలిసింది, బాబూ."

"యేమని చెబుతావో, నాతో వొకమాటు చెప్పు."

రాముడు తల గోకుకొనుచు, "యేటా, యేటా, అదంతా నాకేం తెలదు బాబూ, నానంతానూ, అమ్మా! నామాటినుకోండి. కాలం గడిపినోణ్ణి. ఆడోరు యెజమాని చెప్పినట్టల్లా యిని పల్లకుండాలి. లేకుంటే మా పెద్ద పంతులా ర్లాగ అయ్యగారుకూడా సానమ్మనుంచుగుంతారు. మీ శేవు లో మాట, పట్టంలోకి బంగారబొమ్మలాంటి సానమ్మ వచ్చింది. మరి పంతులు మనసు మనసులో లేదు. ఆపై మీ సిత్తం! అంతాను."

"ఓరి వెధవా!" అని గోపాలరావు కోపముతో కుర్చీ నుంచి లేచి నిలచెను.

ఊసవలె రాముడు వెలికెగసెను.

అంతట మంచము క్రిందనుండి అమృత నిష్యందినియగు కలకల నగవును, కరకంకణముల హృద్యారావమును విననయ్యెను.

★

పెద్దమసీదు

[గోలకొండ పాదుషా పర్మానుల సీలు యిచ్చుట విప్ప బడుటంజేసి దీనికి సికాకోల్ లేక చికాకోల్ అను పేరు కలిగె నని యిక్కడివారందురుగాని అది నిజముకాదు. ఈ పట్టణము బహు ప్రాచీనమైనది. ఒకప్పుడిందు శ్రీకాకుళేశ్వరుని క్షేత్ర ముండెను. దానిని పడగొట్టి షేరం మహమ్మను పెద్దమసీదు కట్టెను. నిజమిది.]

ఒక సంవత్సరము కార్తీకమాస శుక్లపక్షదశమినాటి సాయంత్రం ఇద్దరు బ్రాహ్మలు, ముప్పదియేండ్ల ప్రాయపుటత డొకడును, యిరువదియేండ్లలోపు వయస్సుగల యతడొక డునూ తూర్పునుండి పట్టణము దరియవచ్చుచుండిరి.

నారాయణభట్టు మోము అత్యంత సంతోషముతో వికసితమై యుండెను.

“పుల్లా! మా వూరొచ్చాంరా. ఇట్టి వూరు భూప్రపంచ ములో వుండబోదురా. కాళిదాసు అవంతిని ఉద్దేశించి చెప్పిన మాటలు దీనియందు వర్తిస్తున్నాయిరా. యేమి నది, యేమి

‘మతము : విమతము’ అనే పేరుతో మహాకవి రచించిన రచనలలో ఇది ఒకటి. అసంపూర్ణము; అముద్రితము. కథలో వర్ణితమైన ‘పెద్దమసీదు’ శ్రీకాకుళం జిల్లా శ్రీకాకుళంలోనిది.

వూరు ! ఇక శ్రీకాకుళేశ్వరుడి క్షేత్రము, ఎట్టి మహాక్షేత్రమని చెప్పను, అదుగో !"

నారాయణభట్టు నిశ్చేష్టుడై నిలిచి, కొంత తడవు మాటాడకుండెను.

"ఏమిస్వామీ ! యేమిస్వామీ!" అని పుల్లంభట్టు అడుగ "యేమి చెప్పనురా, పుల్లా ! కోవిలగోపురం మాయమై పోయిందిరా !" అని నేలపై కూలబడెను.

"చెట్లచాటు నుందేమో, స్వామీ ?"

"ఏ చెట్లు కమ్మగలవురా, పుల్లా ! ఆకాశానికి నెత్తంటిన ఆ మహాగోపురాన్ని. మనస్సు చివుక్కుమని పోయిందిరా పుల్లా. ఈ పట్నానికీ, మనకీ రుణం చెల్లిపోయింది. రా, తిరిగీ కాశీ పోదాం".

"గోపురంకోసవాఁ యిక్కడికి వచ్చాం స్వామీ? ఎడతెగని మార్గాయాసం పడి, యీనాటికి దేశం చేరాం గదా. మళ్ళీ వెంటనే పోవడానికి యినపకాళ్ళుకావుగదా ? లెండి, నామాట వినండి ! దానిసిగ్గోసిన గోపురం. గోపుర వన్నదే మీకు కావలసివుంటే మా వూరు రండి."

"ఓరి వెట్టివాడ ! మీ వూరి గోపురం యెవరిక్కావాలిరా ! నీకు బోధపడదు. చిన్నతనంలో యెప్పుడూ ఆ గోపురం మీదనే. ఎందుకా తీపులు. మా గోపురం కథావశేషమైంది".

"శివశివ ! ఓరే, మీ వూరి గోపురంకూడా యీ మ్లేచ్ఛులు పడగొట్టి వుంటార్రా !"

"మీకు యేమి ఉపద్రవం వచ్చింది? పడగొడితే ఆ పాపం వాళ్ళనే కొడుతుంది. ఆకలేస్తూంది, పెందరాళే వూరుచేరుదాం!"

"ఏం వూరు యేం చారడం! ఆకలంతా పోయిందిరా."

నారాయణభట్టు లేచి మౌనంవహించి కొంత తడవు నడచెను. అంతట తలయెత్తిచూడ సంజచీకటిలో నెలివెలుగు కమ్మిన పడమటి ఆకాశమునుదూసి రెండు మసీదు స్తంభములు కళ్ళయెదుట నిలిచెను. నారాయణభట్టు మరల నిలిచిపోయి స్తంభముల పరికించుచు:

"కాకుళేశ్వరుడి గుడి పగలగొట్టి మ్లేచ్ఛుడు మసీదు కట్టాడు" అనుకొనెను.

"దేవు డెందుకూరకున్నాడు, స్వామీ."

"ఆమాటే యే శాస్త్రంలోనూ కనబడదురా పుల్లా, మసీదు వేపు పోదాంపద!"

"మసీదుగానీ సత్రం అనుకున్నారా, యేమిటి? పెందరాళే భోజనంమాట ఆలోచించుకోకపోతే ఉపవాసం తటస్థిస్తుంది."

"అంత మహాక్షేత్రం పోయినతరవాత తిండి లేకపోతే వచ్చిన లోటేమిటి?"

కాలుకు కొత్తసత్తువపుట్టి గురువును, కాలీడ్చుచు శిష్యుడును గట్లంట, పుట్లంటబడి మసీదుద్వారం చేరిరి.

"ఏమితీరుగా కట్టాడుస్వామీ మసీదు."

"వాడిశ్రార్ధం కట్టాడు."

గెడ్డముపెంచి యాబది సంవత్సరములు ప్రాయముగల ఒక తురక చిలుము పీల్చుచు కూర్చునియుండ నారాయణభట్టు 'సలా' మని ఇట్లడిగెను.

"భాయీ! ఇక్కడేకదా పూర్వం శివాలయం వుంటూ వచ్చింది."

తురక ఒక నిముషమూరుకొని నోటిలోని పొగ నెగ నూది 'హా సైతాన్కా ఘర్' అని యుత్తరమిచ్చెను.

"ఏంపాట్లొచ్చాయీ దేవుళ్ళకి!"

"దేవుళ్ళకి యేపాట్లు లేవు! మన సాపాటుమాట ఆలోచించరేం?"

"కుర్రవాళ్ళకి ఆకలి లావు. సాయీబుగారూ! యీవూళ్ళో చేబ్రోలువా రుండాలి; వున్నారా? ఈ దేవాలయందగ్గిరే వారి బస వుండేది. అనగా యిప్పుడు మీ మసీద్దగ్గిరే!

ముసల్మాను స్వచ్ఛమగు తెనుగు నవలంబించి "లే" దనెను.

"అయ్యో! మా పెదమావఁ రామావధానులు, చినమావఁ లక్ష్మణభట్టు దేశాంతరగతులైనారా? మృతులైనారా?"

సాయీబు చేతనుండి చిలుము నేలరాలి ముక్కలై నిప్పులు నలుదెసలా చెదర, "నారాయణా!" అని సమ్మోదముగా పిలిచెను.

"అయ్యో! నువ్వా మావాఁ!

....

★

("Stooping to rise")

సంస్కృతహృదయం

గత శతాబ్దపు చివరిరోజులమాట; పడుపువృత్తి నిర్మూలింపబడాలనే ఒక ఉద్రేకభావం, సమాజాన్నంతటినీ ఆవరించింది. చెన్నరాష్ట్రమంతా యిదే ఉద్యమం; కెరటంలా దేశమంతా ముంచెత్తి తగిన అదునుచూసుకుని మరీ వచ్చిపడింది. M అనే పట్టణానికి; – M–అనేది జిల్లాకు ప్రధాననగరం. ఈ నాచ్ సమస్యను, 'కాలేజి యంగ్ మెన్స్ యూనియన్' వారు వారాల తరబడి తీవ్రంగా చర్చిస్తూవుండేవారు. వాద ప్రతివాదనలు, ఖండనమండనలు యితోధికంగా సాగిపోతూవుండేవి. తుట్టతుదకు పట్టణంనుంచి ఎవరో ఒకరు, మహావక్త, ఉద్రేకి వచ్చి అనర్గళంగా ఉపన్యసించి, యీ రంధీ తేల్చివేసేవాడు. ఆయన ఉపన్యాసం విని ప్రతిపక్షంవారి గుండెలదిరేవి; స్వపక్షంవారు బలపడేవారు. నాచ్ సమస్యకు వ్యతిరిక్తమైన సిద్ధాంతాలన్నీ పూర్వపక్షం చేయబడేవి. అంతటితో యువకులకు ఎక్కడలేని ఉత్సాహం పొంగుకువచ్చి, నాచ్ సమస్య అంటేనే చాలు చెవికోసుకునేవారు.

---

* అప్పారావుగారి అముద్రిత ఆంగ్లకథకు అనువాదం.

— అవసరాల సూర్యారావు.

యువకులకు కుదిరినంతటి ఏకాభిప్రాయం, పెద్దలకు మాత్రం కుదరడంలేదు. హిందూకాలేజి ప్రిన్సిపాల్, అంతటి విద్యాసంపన్నుడవునా! మర్యాదా, మప్పితం, సరళస్వభావం, గొప్పహోదా, హోదాకు తగిన దర్జా అన్నీ ఉన్నవాడేను; ఆయన నడవడిని చూసి అంతా గౌరవిస్తారు; శీలసంపన్నుడని మన్ననచేస్తారు; కాని ఆయన కీ ఉద్యమం దూరంగానే వుండి పోయింది. యాంటీనాచ్ అనేది వుండతగిన సెంటిమెంటే; దానిలో ఆక్షేపణేమీ లేదు. కాని అందుకోసం ఏవేవో నియమాలు, ప్రతినలు చేయబూనడమంటే ఆయనకు పరమ అసహ్యం. సెంటిమెంటు మంచిదే అంటూ ఇదేమిటీ వేషం! విచిత్రంగావుందే యీ ధోరణి అని చెప్పి సంస్కర్తలు ప్రిన్సిపాల్‌గారిని తమ వర్గీయుడుగా జమచేసుకోలేదు; పైగా ఖర్చు రాసుకున్నారు.

ప్లీడర్లలో కొంతమంది యీ ఉద్యమం ఎంతో గొప్పదనే చెప్పారు; ఆశయా లెంత మహత్తరమైనవయినా, తాము మాత్రం, ఈ వాదనపట్ల సుముఖత చూపించలేమని సెలవిచ్చారు. అదేమంటే, 'మాకు వచ్చే క్లయింట్లలో అత్యధిక భాగం ఈ భోగంపడుచులే, కదోయ్! అలాంటపుడు ఈ సంస్కరణకు పూనుకోవడమంటే, ఆ అమ్మాయిల పీకలు తడిగుడ్డతో నులిపెయ్యడమేకదూ!' అని జవాబిచ్చారు.

సీతాపూర్ బారులో సందడి చెలరేగింది. బార్‌లీడరు కొంచెం తగుమనిషే. ఉన్నది ఉన్నట్టూ మనసులోని అభిప్రాయాన్ని పైకి చెప్పగలిగే అతని ధైర్యాన్ని అంతా మెచ్చుకుంటారు. ఒకనాటి సాయంకాలం టెన్నిస్ క్లబ్బులో యీ

విషయం ప్రస్తావనకురాగా, 'పగలల్లా తాను యాంటీనాచ్ ననీ, రాత్రిళ్ళుమటుకే ప్రోనాచ్‌నసీ,' అరమరికలులేక ఖండితంగా చెప్పివేశాడు. ఇరుపక్షాలవారికీ, యిది గౌరవప్రద మైన రాజీ అని, మిత్రులంతా అభిప్రాయపడ్డారు. బార్‌లీడరు తెలివి తేటల్ని అభినందించారు.

ఆ ఊరి కాలేజీలో రంగనాథయ్యరు ప్రొఫెసరుగా పని చేస్తున్నారు. మంచి సంస్కారి. ఉన్నతభావోద్రేకి; సంఘ సంస్కరణోత్సాహి. మానవునిలో శారీరక మానసిక దౌర్బ ల్యాలు వున్నాయని వింటేనే అతనికి జుగుప్స. అన్యాయాన్నీ, అవినీతినీ ఏ రూపంలో వున్నాసరే, ఏరి పారేయాలనే పట్టు దల అతని అణువణువునా కనిపిస్తుంది. ఊళ్లో కొంతమంది విద్యాధికులే, ప్లీడర్లే ప్రోనాచ్‌వాదులని వినగానే, అతని ప్రాణం చివుక్కుమంది. ఇది సహజమే మరి...వకీళ్ళ నైతిక పతనావస్థ చూసి హృదయం కల్లోలపడింది. వెంటనే క్లాసు రూములో, 'నీతినియమాలు' లేని వకీలు వృత్తిమీద తుపా నులాపడి విమర్శించసాగాడు. తన క్లాసురూములో రంగనా థయ్యరు, తమను దుయ్యబట్టుతున్నాడనేవార్త పైకి పొక్కింది. జిల్లామున్సబుగారి చెవికి సోకింది. ఆయనకి అరికాలుమంట నెత్తికి ఎక్కి చిందులు తొక్కడ మారంభించాడు. అర్థం పర్థం లేని వాగుడురాయుళ్ళు, స్కూలుగుంటలు, ఎంతో ప్రాము ఖ్యతగల సాంఘిక సమస్యలమీద తగుదునమ్మా అని అభి ప్రాయాలు ప్రకటించబూనడం ప్రమాదకరం. స్కూలుపుస్త కాల పొలిమేరలనైనా దాటని వీళ్ళు, యిల్లాటి సమస్యలలో వేలుబెట్టబూనడం దేనికి చెప్మా అని ఆశ్చర్యం ప్రకటించారు.

ఆశ్చర్యం క్రోధంగా మారింది. ఇందుకు తగిన కారణం లేక పోలేదు. ఆయన భార్య ఎంతో మంచిది. నెమ్మదైనది. పరదాను తీసి బయటకు తొంగిచూసి ఎరగని మానవతి. ఆమె జనానా జీవితంలో యింతటి నిస్తబ్ధత పేరుకుని వుండడం మునసబుగారి కేమీ మనస్కరించలేదు. అందుకు విరుగుడుగా, నాజూకు భోగంపిల్లను సంపాదించి, కాలక్షేపంకోసం తన భార్యచెంత వుంచుకున్నారు. ఒకానొక జిల్లా మునసబుగారి మూఢాభి ప్రాయాలంటూ తీవ్రమైన విమర్శనావ్యాస మొకటి ఆ మర్నాటి స్థానిక దినపత్రికలో వెలువడింది. జిల్లామునస బేకాక, ప్రోనాచ్ వకీళ్ళ నందరినీ, మాతృదేశ విద్రోహులుగా ఆ పత్రిక చిత్రించడం మొదలుపెట్టింది. వ్యాసకర్త ప్రొఫెసరుగారే!

ఈ వ్యాసం పెద్దలలో సంచలనం కలిగించింది. ఊళ్ళో గొడవ హెచ్చింది. ఎక్కడ చూచినా యిదే ముచ్చట వినిపించ సాగింది; ఇదే చర్చతో సందడిగావుంది ఊరు. మున్సిపల్ కౌన్సిల్‌లోను, దేవస్థానం బోర్డులలోను సభ్యులమధ్య వాదోప వాదాలు పెరిగి రెండు ముఠాలుగా చీలిపోయారు. కొందరు ప్రోనాచీయులు; మరికొందరు యాంటీనాచీయులు. ఇరుపక్షా లకు వాదన ముదిరి, చిట్టచివరకు చేతులు కలపడందాకా వచ్చింది. కేకలు వేసుకోవడంతో ఆరంభమయిన యీ వ్యవ హారం పీకలు పిసుక్కునేవరకూ పెరిగింది. ఈ ఉద్రిక్త పరి స్థితులకు తాళలేక, ఊళ్ళోవున్న ఆ ఒక్క క్లబ్బూ, రెండు క్లబ్బులై డబ్బు లేకపోవడంచేత, దివాళాతీస్తాయా అని భయ పెట్టసాగాయి. భోగంపడుచులకు ప్రోనాచ్ వకీళ్ళంటే వాళ్లు

కోసి యిచ్చేటంతటి అభిమానం పుట్టుకొచ్చింది. తమకోసం, తమ పరువుప్రతిష్ఠల్ని నిలబెట్టడంకోసం, రెండు పక్షాలుగానైనా చీలిపోయి, ఎంతైనా సాహసం చూపిస్తున్నారు; తమ ప్రియురాళ్ళమీద వారి కెంతటి దయాభిమానాలో! దీనికి ప్రతిఫలంగా, యథోచితమైన ఆనందాన్ని ప్రోనాచ్ వారికి భోగంపడుచులు అడపాతడపా అందిస్తూనే వున్నారు. కాని సంస్కరణవాదుల పేరుచెబితే, సానిపిల్లల వాళ్ళు గంగవెర్రు లెత్తుతోంది. వాళ్ళలో వాళ్లు సంస్కర్తలను గురించి ఎకసక్కాలాడుకుంటున్నారు; తట్టాబాజా కడుతున్నారు; యాంటీనాచీయులు, సరసం తెలియని మోటుమనుషులు, ఇదేమిటే ఖర్మ! వీళ్ళ మొహంకాని, భోగంవృత్తి అరికడతామంటా రేమిటె? శృంగారరసాస్వాదన చేయలేని పరమ బ్రభ్రాజమానులే వీళ్ళు! 'దుర్మార్గులమ్మా, దుర్మార్గులు వీళ్ళు' అనే ప్రచారం విరివిగా సాగిపోజొచ్చింది.

ఈ ప్రచారాన్ని రంగనాథయ్యరు సుతరామూ లెక్కచెయ్యలేదు. ఎలాగో అవకాశం చేసుకుని, పాఠం మధ్యను ఆగి, విద్యార్థుల మనస్సులను 'సాల్ట్సు సొల్యూషన్స్'నుంచి మరల్చి, సరాసరి పడుపువృత్తిని చేటలలో చెరుగుతూ విమర్శించేవాడు. సమాజంలో భోగంపడుచులు 'సేఫ్టివాల్వ్స్' వంటివారు; ప్లేగులా వ్యాపించిన యీ అవినీతి రూపుమాసిపోక తప్పదు. ఇందుకు యువకులు సంసిద్ధులుకావాలి. నైతిక పతనావస్థ నుంచి దేశాన్ని విద్యార్థు లుద్ధరించాలి. ఇదీ అతని ప్రబోధ సారాంశం.

ఆయన ప్రబోధాన్ని క్లాసులోని విద్యార్థులు జాగ్రత్తగా వినేవారు. కాని 'చందర్' అనే విద్యార్థికిమాత్రం యిది రుచించలేదు. చందర్ గొప్ప భూస్వామి బిడ్డడు. ఎప్పుడూ చేతినిండుగా డబ్బు ఆడుతూవుండేది. గుడ్డెద్దు చేలోపడ్డట్టు ప్రొఫెసరు చెప్పే ప్రతీమాటకూ బుర్రూపుతూ క్లాసులో కూర్చునే విద్యార్థి అంటె అతనికి తలనొప్పి. ఆయన చెప్పే ప్రతివిషయాన్నీ తూచి, పరీక్షించి నిగ్గుదేల్చుకోవాలి. ఇది ఎంతవరకు ఆచరణయోగ్యం? ఏ యే భాగాలలో అనంగీకారమో, ఒక భోగంపడుచును, మైక్రోస్కోపుముందు వుంచి ఎనలైజ్ చేసి చూస్తేనే తప్ప అమీతుమీ తేల్చుకోరాదు. ప్రయోగం, పరిశోధన, ఋజువు సాధ్యపడనిదే ఏదీ సిద్ధాంతంగా చెప్పకూడదు. ఈ పట్టుదలతోనే, కంటికి యింపుగా కనిపించిన సరళ అనే పిల్లను చేరదీశాడు. సరళ ఊరందరి మనసులోనూ పడినపిల్ల; చక్కని మనిషి; తీయని కంఠస్వరం; శాస్త్రీయ సంగీతాన్ని చక్కగా అభ్యసించింది. తన నాజూకు కొన వేళ్ళతో వీణను మీటుతుంది; ఏయే సమయాలలో, ఉత్సవాలలో ఏ యే పాటలను, పద్యాలను పాడాలో నేర్పుగా నేర్చుకుంది. ఎవరికీ రానన్ని సంస్కృతశ్లోకాలు, తెలుగు పద్యాలు, కృతులు నోటికి ధారాళంగా వచ్చును. ఈ పిల్లపై చందర్, మానవపరిణామ శాస్త్రపరిశోధనకై ప్రయోగాలు చేస్తున్నాడు; పరిశోధన యింకా పూర్తికాలేదు. దిక్కుమాలింది, ఎప్పటికప్పుడే సరికొత్త విషయాలు, సమస్యలు వరసవరసగా పుట్టుకురావడంతో పెద్ద యిబ్బంది కలిగింది. శాస్త్రతృష్ణ జాస్తీ కాజొచ్చింది.

సరళతో తమ క్లాసుమేటు ఎక్స్‌పెర్‌మెంట్సు చేస్తున్నాడనే సంగతి కొంతమంది విద్యార్థులు పసికట్టారు. వీరిలో కొంత మందిని చందర్ తనఅనుయాయులుగామార్చగలిగేడు. కొందరు పెద్దలు అతని ప్రయత్నాలను అభినందించారు. లేబరేటరీలో పరిశోధనకు తగిన వాతావరణం లేదు; ఈవాతావరణంలోఅన్నీ సదుపాయాలే అని, స్నేహితులు ఎంతోయిదిగా అతన్ని మెచ్చుకుంటున్నారు. ఈ నూత్న పరిశోధనకోసం చందర్ రచించిన సూత్రవివరణ అమోఘమయినదనీ, లేబరేటరీలో దుర్వాసన కొట్టే సల్ఫ్యూరిక్ యాసిడ్, హైడ్రోజన్లకంటే అగరు అత్తరుల వాసనలు సరికొత్త మార్పులని అంగీకరించారు. కాని క్లాసులోమాత్రం పెద్ద ప్రమాదం వచ్చిపడింది. నీతివాదులకు వీరి పద్ధతి నచ్చలేదు; మధ్యను కాళీగా ఒక బెంచీ విడిచివేసి, దూరంగా వేరే ఒక మూలకు చేరిపోయారు. క్లాసులో రెండు వర్గాలు ఆరంభమయినాయి. దీనికి కారణం బోధపడక మొదట ప్రొఫెసరు కంగారుపడ్డాడు. చివరికి తెలుసుకొని మండిపడ్డాడు. వేశ్యలమీద సాధారణంగా అతనికుండే క్రోధం, అసాధారణమై, స్త్రీలలోని అలసత్వాన్ని చూసి ఉపయోగించుకుంటోన్న ప్రోనాచ్ వాదులమీద అగ్గి కురిపించేవాడు.

౨

రంగనాథయ్యరు గ్రీకులవంటి సౌందర్యారాధకుడు. ప్రతీరోజూ స్వర్ణరేఖానదీతీరాన షికారు తిరిగేవాడు. లోయ చుట్టూ చిందరవందరగా గడ్డితో పచ్చగా రాతిబండలు వున్నాయి. అక్కడే గున్నమామిడితోపులు, చింతచెట్లూ

భీతావహంగా కనిపిస్తున్నాయి. తోట దాటినతరువాత ఏపుగా పచ్చికబయలు సముద్రంలా కనిపిస్తున్నది. దాని చివరను నావలా ఒక పెద్ద కొండ; కొండమీద పురాతన దేవాలయం, గాలిగోపురాలతో, ఎన్నో శిఖరాలతో, విమానాలతో వెలిసింది. ఈ వాతావరణం ప్రొఫెసరు నాకర్షించింది. ప్రతీ సాయంకాలం అక్కడనే తచ్చాడుతో, స్నేహితులతో పిచ్చాపాటీ చెప్పుకునేవాడు. కవిత్వం, విజ్ఞానం మున్నగు విషయాలను శిష్యులతో చర్చిస్తూ వుండేవాడు. తన భార్యకు తను తలపెట్టిన గృహసంస్కరణలు నచ్చలేదు; నచ్చక ఊరుకుంటే బావుణ్ణు, లేనిపోని బెడదలకు తన మగడు పోతున్నాడని ఆవిడ చిర్రుబుర్రులాడేది; సాధించేది. ఇంటికి యిప్పుడప్పుడేపోయి, గయ్యాళి భార్యతో గిల్లికజ్జా తెచ్చుకోడ మెందుకని, ప్రొఫెసరు బాగా చీకటిపడేవరకు అక్కడనే షికారు తిరిగేవాడు. ఈ సమయంలోనే ఒక నిండు జవ్వని, అదే దేవాలయానికి వచ్చి స్వామిని దర్శించుకునేది. ఆ పిల్ల సరళేనని తెలుసుకుని సంస్కర్తలంతా సంబరపడ్డారు. ఆ పిల్లలో యింతటి హఠాత్పరిణామం కలగడానికి హేతువు తమ ఉద్యమప్రభావమేనని గర్వించసాగారు. అనుమానమేమీ లేదు. తను చేసిన పాపాలకా అమ్మాయి పశ్చాత్తాపపడుతోంది. వచ్చేజన్మలోనైనా సరళ, గౌరవప్రదమైన గృహిణిగా పుడుతుందని ఆశించారు; కాని...హరిహరీ!...సరళ కెన్నటికీ ఆ తలంపే లేదనీ, ఆవిడ దేవాలయానికి రావడం ప్రొఫెసరును, అతని స్నేహితులను ఆకర్షించడానికేననీ, నేను చూచాయగా చెప్పవలసివస్తున్నందుకు పాపం శమించుగాక !

ఒకనాటి సాయంకాలం. సూర్యుని బంగారు కాంతి చుట్టూ పడుతోంది. అందమైన మొఖమల్ వంటి ఉదారంగు చీర కట్టుకుని, పసుపుపచ్చని సిల్కు ముసుగుతో తళతళ మెరిసే జరీ అంచులమధ్య చూడచక్కని చిన్నది, దేవాలయానికి వచ్చింది. వచ్చి కొండమెట్లు దాటుతూ, కిందకు చూసింది. "ఓహో! ఏ మా సౌందర్యరాశి!" ప్రొఫెసరుగారి ఆశ్చర్యం చూసి అంతా మౌనం వహించారు. "ఆహా! ప్రేమతో తొణికిసలాడే ఆ దృశ్యాన్ని రంగులలోకి మార్చాలంటే చిత్రకారుని కెంతటి ప్రతిభ కావాలి? అతని ఊహకు అందని దృశ్యమిది!" రంగనాథయ్యరు ఆనందం పట్టలేకపోయ్యాడు; ఉద్రేకం ఉప్పొంగుకువచ్చింది. కూడావున్న పండిత మిత్రులను ఉత్సాహపరచాలనే సంతోషంతో నాలుగు శ్లోకాలు చదివి వినిపించేడు: వనదేవతల, నదీకన్యల సౌందర్యాన్ని అభివర్ణిస్తూ వారిని ఆహ్లాదపరిచాడు. అతనేమో రసాయన శాస్త్రజ్ఞుడు' కెమిస్ట్రీకి సంబంధించిన పడికట్టురాళ్ళవంటి సిద్ధాంతాలు' ఏవేవో అంకెలు, లెక్కలను అంటిపెట్టుకోక అత నిలాటి విషయాలలో దిగకూడదని నా అభిమతం. కాని ఆకర్షించే సౌందర్యరాసి, ఎదుట మసలుతోన్నపుడు కవిహృదయంవున్న ఎంతటి ఆజన్మవేదాంతికయినా మనసు చెదరక తప్పదు.

ఇంతటిఅందమైన మనిషిసంగతి పూర్తిగా తెలుసుకోవాలనే కుతూహలం రానురాను అతనికి మిక్కుటమయింది. కుతూహలం కోరికగా మారింది. మనసు మనసులో లేదు. అతని అంతరాత్మ యిలా ప్రశ్నించింది:

'ఆవిడ ఎవరో తెలుసుకుందుకు నీకెందు కా ఆరాటం?'

'ఎందు కేమిటి! సౌందర్య మన్నది స్తుతించతగ్గదే. ఇందులో వచ్చే ప్రమాద మేముంది?' తనను తాను సముదాయించుకున్నాడు. అంతరాత్మ మళ్ళీ ఏమీ ప్రశ్నించ లేదు. ఆ సాయంకాలమల్లా అక్కడే వుండిపోయాడు. గుడిలో స్వామివారికి పవళింపుసేవ అయిపోయినతరువాత గుడి తలుపులు మూసివేస్తారు. అంతవరకు, ఆమెను చూద్దామనే ఆశతో, అక్కడనే మాట్లాడుతూ వుండిపోయాడు. కాని ఆవిడ కనిపించ లేదు!

నిరాశతో యింటివైపు దారితీశాడు. అంతా నిశ్శబ్దం. ఎవరూ ఏమీ నోరు కదపడం లేదు. నడుస్తూ దారిమధ్య యిలా ప్రశ్నించుకున్నాడు: 'మళ్లీ సోమవారం' ఆ పిల్ల కోవిలకి వస్తుందంటావా? రాదంటావా?'

"కబడ్దార్! పాపం పుణ్యం ప్రపంచంలో వున్నాయనే సంగతి స్మరించుకో" అంటూ అతన్ని హెచ్చరించినట్లయింది. గద్దించినట్లయింది అతని అంతరాత్మ. ఎక్కడలేని ఆత్మాభిమానం ముందుకువచ్చి 'రంగనాథయ్యరు, యిలాటి మనఃచాంచల్యాల కతీతుడు!' అని సమాధానమిచ్చాడు.

మళ్లీ సోమవారం వచ్చింది. మిత్రులను వెంటబెట్టుకొని ప్రొఫెసరు కొండమీదకు షికారు వెళ్ళేడు. ప్రకృతి నిశ్చలంగా వుంది. కళకూ, శిల్పానికీ గల భేదాలను వివరిస్తూ మాట్లాడుతున్నాడు. ఎదుటకొండ; దాని శిరస్సున కిరీటం వుంచినట్లున్న దేవాలయం ఎంతో కన్నుల పైకుంఠంగా వున్నాయి. 'తిరిగీ ఆ సౌందర్యరాశి కంటికగుపిస్తే ఎంత బాగుండున'ని దేవాలయంవంక రెప్పవాల్చకుండా చూస్తున్నాడు. కాని వెంటనే

అతని ఆత్మాభిమానం గాయపడ్డట్లయింది. మనోగర్వం అతిశ యించింది. 'ఇలాంటి వేవీ నేను లెక్క-చేయమన్నా చేయ'నను కున్నాడు. "ఆమె ఎవరో తెలుసుకోవాలనే ఆసక్తి తప్ప దీనిలో దోషమేముంది?" అని ఎదురుప్రశ్న వేసుకున్నాడు. కాస్సేపు అటూఇటూ చూచేసరికి సరళ ప్రత్యక్షమయింది. గుండె లదురుతున్నాయి. రెండు నిముషాలపాటు కొండశిఖ రాన నించుని, సరళ అటూఇటూ చూసింది. దిగువను స్వర్ణ లేఖానది ప్రవహిస్తూ వచ్చి ఒక బండరాయిచుట్టూ సన్నగా చీలిపోయింది. ఆ బండరాతిమీద మాట్లాడుతూ కూర్చున్న ప్రొఫెసరు, అతని మిత్రులు సరళకు కనిపించారు. సరళను చూసి అత నిక ఉండబట్టలేకపోయాడు. "ఆ చిన్నది ఎవరై వుంటుందయ్యా?" అని బైటకే అనేశాడు. అర్థవంతమైన దృక్కులతో ఒకరినొకరు చూసుకుని మిత్రులు మౌనం వహించారు.

కంఠం సవరించుకుని అయ్యరు వర్డ్స్‌వర్తు గీతం పాడుతూ ఉదహరించాడు:

"తొలుత నామె నా చూపుల దొరలునపుడె ✓
మగువ ఆనంద దివ్యమూర్తిగ స్ఫురించె!"

కన్నులు మూతలుపడి యోగనిద్రలో వున్నట్లనిపించింది. బౌద్ధ దేవాలయాలు, ఆరామాలను గురించి ముచ్చటిస్తోన్న వ్యక్తి హఠాత్తుగా ఆగిపోయాడు. ఎదురుగా నిలబడ్డ ఆ అందాలబరిణ ఎవరో తెలుసుకుంటేనేకాని ప్రాణం కుదట పడదు; మనశ్శాంతిలేదు. మళ్ళీ ఉపన్యాసం సాగేటట్లులేదు. అందువల్ల స్నేహితు డొకడు సాహసించి "అదా? అది వాట్టి

వ్యభిచారిణి! పేరు సరళ." ఈ మాట విని గుండె నీరసించి పోయింది. "అంతటి అందమైన సూర్యతేజస్సు వెనక ఎంతటి అంధకారం!" అతని విభ్రాంతికి మేరలేదు. "పాపపంకిలమైన ఆ స్త్రీపట్ల తన అమూల్య సౌందర్యసంపదంతా వినియోగించే ప్రకృతి ఎంత అసంబద్ధం!"

హృదయం ఎందుకో నీరసించినట్లయింది; అతనిలో యేదో అస్పష్టమైన భావం ఉదయించింది. దూరంలో విని పించే ధ్వనిలా వినిపించసాగింది. తలుచుకుంటే యీ భావం రమ్యంగా వున్నట్లుంది; మనసు కదో తృప్తినిస్తోంది. ఆశను కల్పించి ఉన్మాదిని చేస్తోంది. 'తనకు సరళ సునాయాసంగా లభిస్తే!......' ఈ భావం తనలో జనించి క్రమేపి జయిస్తు న్నట్లు అతనికే తెలియడంలేదు.

3

సరళ! ఎంత అందాలరాశి! ఎవరోకాదు; ప్రతీరోజూ విద్యార్థుల తీవ్రవిమర్శకు గురవుతోన్న పిల్ల. ఆ పిల్లను చూసి నప్పట్నుంచీ, విశేషించి ఆవిడ సరళేనని తెలుసుకొన్నది మొదలు, ప్రొఫెసరు మనసు అల్లకల్లోలమయింది. హృద యంలో, సంఘర్షణ ప్రారంభమయింది. గతించిన తన పసి తనపు రోజులు, చదువుకునేనాటి స్మృతులు జ్ఞప్తికి వచ్చాయి.

ఇల్లు విడిచి, పుట్టిన ఊరు వదిలి, దూరంగా ఎక్కడో చదువు; ఏకాకిజీవితం; తెరిచింది మొదలు, మూసేవరకూ, పుస్తకంమీదనే ఏకాగ్రత. తన చదువూ, తనూ తప్పిస్తే మరో

ప్రపంచం కనిపించలేదు; వినబడలేదు. అయితే నేమి, పరీక్షలలో క్లాసులు వచ్చాయి. జీవితంలో మంచి ఉద్యోగం లభించింది. నిక్షేపంలాంటి జీవితం. విద్యార్థిగా ఉంటున్నప్పుడు జీవితంలో ఒక్కొక్కసారి ప్రకృతిలో తన్మయీభావం కలిగేది. ప్రకృతీ, జీవితం శృంగారమయంగా గోచరించేవి. ఈ శృంగారభావం యిట్టే పుట్టి అట్టే మాయమయేది. విజ్ఞానశాస్త్రపాఠాల రోకటిపాట, ఉత్సాహం ఉడిగిన జీవితం, యీ తన్మయీభావాన్ని నశింపచేశాయి. సంఘ సంస్కరణ పోరాటాలను వేదికలమీదను, పత్రికలలోను కొనసాగిస్తూ ఖ్యాతి నార్జింపజూచే హిందూ విద్యాధికుల ఆలోచనలనే అతని బుద్ధి నేటికీ అంటిపెట్టుకొనివుంది. గురువుల బోధలను యథాతథంగా నిజాలుగా స్వీకరించాడు. మద్రాసులో తనతో తిరిగే స్నేహితుల భావాలన్నీ అతనికి పథ్యంగా కనిపించసాగాయి. పుస్తకాలలోని 'రెడీమేడ్' అభిప్రాయాలను సిద్ధాంతాలుగా స్వీకరిస్తూ, ఆ ఆలోచనల వాతావరణంలో మసులుతున్నాడు. ఇంతకు భిన్నమైన అభిరుచులను అతని జీవితం చవిచూడలేదు. కొన్ని సిద్ధాంతాలు, నమ్మకాలు ప్రోఘెసరు కున్నమాట నిజమే. కాని అవి అనంతమైన జీవిత సంఘర్షణనుంచి జనించినవి కావు. అందువలన బలీయమైనవి కావు. లేకుంటే భోగంపిల్ల సరళ కనీకనిపించగానే, యిట్టే అతని మనసుకు 'ఎర' వేసినట్లవుతుందా! జీవితంలో సంఘర్షణ ప్రారంభమైంది. ఇది సంఘర్షణ మాత్రమే కాదు. నువ్వా, నేనా అని తేల్చుకోవలసిన పరీక్ష!

ఆమె మూర్తి కన్నులకు కట్టినట్లయింది. సరళ కోమల శరీరం క్షణ క్షణం అతని మనసును పీడిస్తున్నది; ఆలోచనలను వేధిస్తోంది. విశ్వాసాలను వమ్ముచేస్తోంది. 'సుందరమగు వస్తువు సతత మానందదాయకమగును' అని తను ఎక్కడో చదివిన రసాత్మకవాక్యం జ్ఞప్తికి వచ్చింది. ఈ ఆనందజనక హేతువు, వొక భోగంపిల్ల అయితేనేమి? తను అనుకోకుండా, ఒక పిల్ల భోగంకులంలో జన్మించిన మాత్రాన, మానవులు ఆమెను ఏవగించుకుని, నేరస్థురాలికిమల్లే శిక్షించవచ్చునా? లోకంలో అనేకమంది దురదృష్టవంతులున్నారు కదా, వారిని మనం కనికరిస్తున్నామా, లేదా? పోనీ వారికిమల్లే భోగం వారిని మానవులు ఎందుకు దయతో చూడకూడదు? అందులోనూ సరళవంటి పిల్లను! ఇంతటి అందగత్తెను విచ్చలవిడిగా విహరించనిస్తే, సంఘమూ పాడవుతుంది; ఆవిడా చెడిపోతుంది. అలాంటపుడు ఆమెను నిర్లక్ష్యం చేయకూడదు. ప్రేమను, కరుణను, తెలివిని, చివరకు ధనాన్నయినా సరే ధారపోసి ఆమెను ఉద్ధరించాలి. భోగంపడుచుతో మాట్లాడితేనే మహాపాపం అనుకోవడం ఎంత తప్పు! సమాజ రుగ్మతలకు చికిత్స చేయవలసిన డాక్టరు సంఘసంస్కర్తే!

ఈసారి మళ్ళీ కనిపించింది సరళ. తెల్లని చీరకట్టుకుంది. చేతిలో వెండి పూలసజ్జ పట్టుకుంది. గుడిలోనికి వయ్యారంగా నడుస్తూ వెడుతోంది. కోవెలలో సరళ పూజచేయించడంకోసం వెడుతోందని అతను ఊహించాడు. విగ్రహందగ్గర యీపాటికి నిలబడి వుంటుందని భావించాడు. నిజంగా ఆమె యెలా వుంటుందో! దూరపుకొండలు నునుపు: దగ్గిరకెడితేసరి

మనిషి లోతుపాతులు, లోటుపాట్లు తెలిసి వస్తాయి. ఆమె కురూపి కావచ్చునేమో! ఆమె ముఖభంగిమలు వికృతంగా కనిపించవచ్చును. దూరం అనేది వీటిని కప్పిపుచ్చుతుంది. ఆమె అంద వికారంగావుంటే, తను చేయగలిగేదేమీ లేదు; అలా కాక అందంగా వుంటే?......ఆహా! ఆదర్శప్రాయమయిన అందం భోగంపిల్లలో వుండడం అసంభవం! అందమైనదనే సత్యం, మరుగుపరచలేనిది. ఇంతకీ ప్రయోజనమేమిటి? ఏది ఏమైనా యీ భోగంపడుచును సంస్కరించి తీరాలి.

భావాలను తరచుకుంటూ రంగనాథయ్యరు కొండ మీదకు దారి తీశాడు. దగ్గరదారిని కోవెలలోనికి అడుగు పెట్టాడు. భక్తులతో గుడి కోలాహలంగావుంది. చోటు చేసుకొని, సరళకు కొంచెం పక్కగా నిలబడి చూస్తున్నాడు.

జీవితంలో ఒక భోగంపిల్ల పక్కను తను నిలబడడం యిదే తొలిసారి. మొహం ఎత్తి సరళను చూసేసరికి చటుక్కున మూడు విషయాలు స్ఫురించాయి. మొదటిది: దేవతాస్త్రీల అందాన్ని సరళ, పుణికి పుచ్చుకుంది; రెండోది: ఆమె దైవభక్తి అపారం; మూడో విషయం: మహాశివుడు అర్థనారీశ్వరుడై స్త్రీ పురుష సమాన హక్కులను లోకానికి చాటుతున్నాడు; స్త్రీలూ, పురుషులూ సరిసమానమే! అందుకు అర్థనారీశ్వరుడే సాక్షి. సరళ సహచర్య భాగ్యం లభిస్తే ఎంతో బాగుండును. ఆ ఆనందం అనుభవించాలనే కోరిక అతనిలో ఆశగా పరిణమించింది. ఆత్మను లతవలె అల్లుకుంది. అటువంటి మనోహరవిగ్రహంలో ఏ క్రూరత్వమూ యిమిడివుండదు. సరళలోనే దుష్టస్వభావం వుంటే ఆకాశంలో

మెరిసే నక్షత్రాలలోకూడా స్వచ్ఛత లేదన్నమాట! సూర్యుని తేజస్సు చీకటి కావాలని దాని అర్థం! ఉదారతాజనకమైన ఆమె సౌందర్యం నిర్మలానందమయం. దానినింకా ఉదాత్తంగా గంభీరమైనదిగా మార్చడమే మానవకర్తవ్యం.

నాటి రాత్రి అతనికి నిద్రపట్టలేదు. రాత్రంతా శివ రాత్రిలా గడుపుతూ, ఎన్నెన్నో ఊహాలతో, భోగం పిల్లలను ఎలా సంస్కరించాలనే ఆలోచనలతో పథకాలనువేస్తూ బిత్తర పోయాడు. నిజపత్ని జ్ఞప్తికి వచ్చింది. ఆమెను ప్రేమించడం అతని ధర్మం. పుట్టింటికి పంపించమని తనను ఎంతో యిదిగా కోరుతుంది; ఎన్నాళ్లైందో పాపం, ఆవిడ పుట్టింటికి వెళ్ళి! పంపిద్దామంటే దూరంకదా! దూరమయినా, భారమయినా సరే, ఈసారి పంపించివేయాలి: తప్పదనుకున్నాడు.

ఆ మర్నాటి ఉదయం కాలేజీలో ప్రిన్సిపాల్‌గారిని కలుసుకున్నాడు. ఆయనతో మాట్లాడుతూ, 'పడుపువృత్తిని అరికట్టడ మెలాగ' అనే విషయం ప్రస్తావించాడు. బస్తీలో తన తమ్ము డున్నాడు. అతని కీ విషయమై ఒక సభను ఏర్పరచ వలసిందిగా ఉత్తరం రాద్దామన్నాడు. ఆ సభలో 'విముక్తి సైన్యాన్ని' దళాలుగా నిర్మించుకోవచ్చును. ఈలోపున, కొన్ని ప్రయోగాలు, పరిశోధనలు స్థానికంగా చేసిచూసుకోవచ్చును.

"సమాజానికి అతి ప్రమాదకరంగా పరిణమించిన భోగంపిల్లను చూసి, కొంత పరీక్షిస్తాను."

"ఎవరినీ? భోగంపిల్లనా?" గతుక్కుమని ప్రిన్సిపాల్ ప్రశ్నించాడు.

"అవును."

"సరళ నేనా ?"

"పోనీ ప్రయత్నించి చూస్తానూ!"

"మనోవికారాలకు లోనుకాకూడదు ప్రొఫెసర్! మన లాటివాళ్ళం, ఆకర్షణల దరిదాపులకైనా పోరాదు; మంచి వాళ్ళ కీ పద్ధతి మరీమంచిది."

ప్రొఫెసరుగారి మోము వివర్ణమైపోయింది. రోషం గొంతుకలో ప్రతిధ్వనించింది.

"నా దారిని ఎంతటి విషయలోలుడు అనుసరించినా మారకమానడు."

ఇంతకాలంనుంచీ ఆయనను ప్రిన్సిపాల్‌గారు, తన సోదరునివలె అభిమానిస్తున్నారు; కన్నకొడుకులా ప్రేమిస్తున్నారు. ప్రొఫెసరుది రసార్ద్రహృదయం; ఏం ప్రమాదం కొని తెచ్చిపెడుతుందోనని ప్రిన్సిపాల్‌గారి భయం.

"ప్రమాదా లేమీ రాకూడదని ఆశిస్తున్నాను; నీ ప్రయత్నం సఫలమగుగాక!"

రంగనాథయ్యరు కీ ఆశీర్వచనాలు, హెచ్చరికలుగా కనిపించి, మనసును గిల్లినట్లయింది. చికాకు పుట్టుకొచ్చింది. ఆత్మగౌరవం గాయపడ్డట్లు ఫీలయాడు. పతితుల నుద్ధరించాలనే పైపై ఆలోచనల మధ్య నిగూఢమైన ఒక కోరిక, అతనికి తెలియకుండానే పుట్టుకొచ్చింది; ఆ యిచ్ఛ బలంగా పెరిగి సరళవైపు ప్రవాహంలా పరుగులు తీసింది.

తనకు ప్రత్యామ్నాయంగా ఎవరినైనా యీ సత్కార్య సాధనకు వినియోగించుకోవాలి. ఈ తలంపు అతని కెంతో ఊరట కలిగించింది.

౪

ఈ రాచకార్యాన్ని చదరంగంలా నడిపించగల యుగంధరులెవరు? వరస వరసనే మిత్రులను స్మరణకు తెచ్చుకోగా, విశ్వనాథశాస్త్రి మనసుకు తట్టేడు. అతను మంచిపండితుడు. సమయా సమయాలనుబట్టి జాగ్రత్తతో మెలగవలసిన మనిషి. ఎదుటవారి అభిప్రాయాలు, అవి ఎంత అవకతవకగా వున్నా సరే - ఇట్టే ఆమోదిస్తూ తెలివైనవాడిగా ప్రఖ్యాతిని సంపాదించాడు. ఆంగ్ల విద్యాధికులతో సరిసమానంగా మసలుతున్నాడు. అన్నింటికీ అవునవునంటూనే, తన పని కొనసాగించుకోగల ఘనాపాఠి. ఇతనే తన "విముక్తిసైన్యానికి" ప్రప్రథమ సైనికుడు. విశ్వనాథశాస్త్రిని రిక్రూటుచేస్తే తన పని సుగమమవుతుందని ప్రొఫెసరు ఉబలాట పడుతున్నాడు. కాని యిదంతా విన్న శాస్త్రికి యీ ప్రణాళిక ఎందుకూ కొరగానిదనిపించింది. రంగనాథయ్యరువంటి వెర్రిమాలోకపు మనిషి ఎక్కడైనావున్నాడా! అయితే చేజిక్కిన వ్యవహారమూ, చేజిక్కని వ్యవహారమూ అని శాస్త్రి ఆలోచించుకోసాగాడు. డబ్బుతో కూడిన వ్యవహారం; డబ్బుచేదా? గలగల మంటూ అది చేతిలోపడితే శాస్త్రి సాధించలేని పనిలేదు. ఎంతటి విరుద్ధమతమైనా శాస్త్రసమ్మతమేనని సమర్థించగల పండితుడు. గ్రంథాలనుంచి అనేక సూత్రాలను, యుక్తులను ఎత్తి చూపిస్తూ సప్రమాణంగా తన వాదనను నిరూపించుకోగలడు. వేదాలు బ్రహ్మసృష్టికావనీ, కేవలం మానవ ప్రోక్తములేననీ ఏనాడో అంగీకరించాడు. పురాణాలు వట్టి అభూతకల్పనలేనని

తేల్చివేశాడు. మానవ పరిణామవాదంలో తనకుగల నమ్మ కాన్ని నలుగురిలోనూ ప్రకటించుకున్నాడు; కాని మనిషినీ, కోతినీ ఒకే వంశవృక్షాని కెక్కించడం అతనికి వింతనిపించి, తనలో తాను నవ్వుకున్నాడు.

భోగంవృత్తి నిర్మూలింపబడాలనే వాదన ఎలాగో ఒక లాగ అతనికి నచ్చింది. ఈ ఉద్యమం నలుమూలలా విస్తరించ వలసిందే. దేశంలో సానివాళ్ళుండకూడదు. ముందుకు ఉరకలు వేసి పోతున్న నాగరికతకు వేశ్యల ఉనికి ఆటంకం. ఈ ఆటం కాన్ని తొలగించేందుకు, ప్రచారం అవసరం.

ఒక శుభదినాన ఈ పవిత్ర ప్రచారభారం శాస్త్రి మీదకు వచ్చిపడింది. అంతటితో సంఘ సంస్కరణ కుపక్ర మించాడు. నవజీవిత గృహప్రవేశం చేస్తూనే, ఏభయిరూపా యిల సంభావన పుచ్చుకున్నాడు. తనకు ప్రోత్సాహమైన రెండు కింత మొత్తం యిస్తున్నాడనే సంశయం శాస్త్రికి కలగకపోలేదు. సంఘ సంస్కరణకంటే యిందులో ఏదో స్వార్థం వుండకపోతే యింత పెద్ద మొత్తం ఎందుకిస్తాడు!

రెండువారాలపాటు సరళకు శాస్త్రి భగవద్గీత చదివి వ్యాఖ్యానం చెప్పాడు. స్త్రీల పాతివ్రత్యాలను చాటే పురాణ ఘట్టాలను యిద్దరూ కలిసి చదివారు. కాని యీ రెండు వారాల శ్రమ వట్టి నిష్ఫలమైంది. భోగంసమస్యమీద జరిగే చర్చలలో ఆమెదే పైచేయిగా కనిపించింది.

"ఆవిడవన్నీ యక్షప్రశ్నలండీ! 'చంద్రవంశపురాజుల నెత్తురు, సానివాళ్ళదే కదటండీ' అని ఆవి డడిగేసరికి నా నోరు మూతపడిపోయిందంటే నమ్మండి."

"అయితే ఏం జవాబిచ్చారు ?"

"పురాణాలన్నీ అబద్ధాలనీ, మర్కటాలనుంచి మానవులు కలిగేరనే పరిణామవాదమే నిజమనీ, చెప్పేద్దామనుకున్నాను, కాని ఊరుకున్నాను."

కొంచెం తటపటాయించుకుని శాస్త్రి, ప్రొఫెసరుకేసి చూస్తూ :

"ఆ పరిణామవాదం ప్రకారం వారకాంతలకు సమాజంలో స్థానం లేదని రుజువుచేద్దామని నా తాపత్రయం."

"దానిజోలికి యిప్పుడప్పుడే పోకండి; కోతులతో ఉపన్యాసం ప్రారంభిస్తే అల్లరి పాలవుతుంది వ్యవహారం."

"అయితే ఏమిటి సాధనం ?"

"కాస్తైనా లోకజ్ఞానం వుంటేనేతప్ప, పరిణామవాదం సులువుగా బోధపడదు; ముందు కాసిన్ని పిట్టకథలు చెప్పి ఆకర్షించరాదూ ?"

"ఆ పని చెప్పడానికి సులువే: చేయడం కష్టం. మీలా నేను యింగ్లీషు చదువుకోలేదాయె! సరళతో మహాచిక్కు. ఆవిడ తలలో అన్నీ ధర్మసందేహాలే, సరస్సులో వికసించే వసంతకాలపు పద్మాల్లా."

కొన్ని వారాలు గడిచిపోయాయి. సరళకు తనవల్ల పాండిత్యమే అబ్బుతున్నది కాని, అన్యథా మార్పేమీ కలగడం లేదు. శాస్త్రి కిది మనస్తాపం కలిగించింది. ఈమెను ఎవరు మార్చగలరు! ఒకే ఒకడు, యీమెను మార్చగలిగేవాడున్నాడు. అతనే పవిత్రురాలినిగా చేయగలడు. కాని యీ పనిని చేసేందు కతను జంకుతాడా ? సరళ అతనిని గౌరవిస్తు

న్నది; ప్రేమిస్తున్నది. సరళపట్ల ఎవరూ లోకంలో తీసుకోని ఆసక్తిని, అతను ప్రదర్శిస్తున్నాడు. అందుకే అతనంటే ఆమెకు ప్రేమ, ఆతని పెదవులనుండి ఒకమాట జారిపడితే చాలును, ఆమె మారిపోతుంది; తప్పదు!

విశ్వానాథశాస్త్రి సరళయింటికి వెళ్ళినప్పట్నుంచి, ఆవిడ కోవెలకురావడం మానివేసింది. ఇది రంగనాథయ్యరుకు విచిత్ర మనిపించింది. నది ఒడ్డుకు వారంవారం షికారుకు వెడుతున్నాడు; సరళదర్శనం దుర్లభమయింది. ఇదంతా శాస్త్రి గురుత్వ ప్రభావమే ననుకున్నాడు. ఇక శాస్త్రి ఆమెను మార్చేదేమిటి, వున్న ఆ కాస్త దైవభక్తీ సరళలో పోతోన్న తరవాత! తనే స్వయంగా వెళ్ళి బుజ్జగించి, లోకపుతీరూ తెన్నూ బోధించి ఆమె నొక గృహిణిగా ఎందుకు మార్చకూడదూ? అతనిలో ఈ ఆలోచన లేచేసరికి, ఎదుగా శాస్త్రి నవ్వి 'చేయవచ్చును: కాని నువ్వు నైతికంగా పిరికి వాడివి!' అన్నట్లయింది. ఉద్యమమే ఉదాత్తమైన ధ్యేయమైనపుడు, జంకు దేనికి? రహస్యం ఎందుకు? సోక్రటీస్ బహిరంగంగా స్త్రీలతో మాట్లాడేవాడుకాడా? వెలయాలుకదా అనిచెప్పి, ఆమె ఆహ్వానాన్ని బుద్ధుడు తిరస్కరించేడు కనుకనా! మానవుల అవస్థలను తెలుసుకోవాలంటే వారితో లీనమైపోవాలి; కవులు కలిసిపోవాలి. కవుల కీ విశేషాధికారం వుంది. జీవితాన్ని పరిపూర్ణంగా పరిశీలించాలనే కోరిక న్యాయమైనది.

ఇంతవరకూ అతను సంశయవాదే; దేవుడు వున్నాడా లేడా అనే తర్కంతో పరిశోధిస్తున్నాడు. కాని ఈసారి దేవుడున్నాడనే నమ్మకం కొద్దికొద్దిగా కలగ నారంభించింది.

V.R. NARLA MEMORIAL LIBRARY D.P.R.I. Acc. No.

పూర్వపు నమ్మకం మెల్లిమెల్లిగా సడలిపోతూంది. ఆత్మ, పరమాత్మ జీవుడికి వేరేలోకం వున్నాయి; సాజాత్యంవున్న జీవుళ్ళమధ్య అద్భుతాకర్షణ వుండి వుండాలి. మహా ఉద్రేకం, ఈశ్వర ప్రేరేపితమైన ఉద్రేకం బ్రౌనింగ్ మహాకవిని ఆవేశించింది! అందుకే నిజమైన ప్రేమ ఎన్నటికీ వ్యర్థం కాబోదని ఆలాపించాడు. ఇది గంభీరసత్యమే.

రంగనాథయ్యరు విచిత్రమైన మనస్తత్వంలోపడి కొట్టుకుంటున్నాడు. విజ్ఞానశాస్త్రాభ్యాసం, సంశయ నివృత్తికిమారు సందేహాలను కలిగిస్తోంది. సంశయాల మబ్బుతెర కళ్ళకు కమ్ముకు వస్తోంది. కూడని అనుభవాల ఆనందంకోసం తాపత్రయపడుతూ, మోసగిస్తోంది. ప్రతిఘటింప వీలులేని, అత్యంత ఆకర్షణీయమైన వస్తువేదో తనను దగ్గరకు లాగుకుంటున్నది. దీనికిగల హేతువేమిటి! ఆలోచించి చూస్తే ఆకర్షణ అర్థంలేనిదికదా! అడుగడుగునా యిదే తర్కం అతన్ని పీడిస్తోంది; దుఃఖపెడుతోంది; విసిగిస్తోంది.

క్రిస్టమస్ సెలవులు వచ్చాయి. 'పి' అనే పట్టణంలో సంఘ సంస్కర్తలు సభ జరుపుకుంటున్నారు. అందులో రంగనాథయ్యర్ పడుపువృత్తిమీద, ప్రధానమైన తీర్మానమొకటి ప్రతిపాదించవలసివుంది. కానైతే ఆయన యీ మీటింగులకు హాజరు కాలేకపోయారు. కేవలం లేబరేటరీలో కూర్చుని ఏకాంతవాసం చేస్తున్నాడు. ఎలక్ట్రిసిటీమీద

ప్రయోగాలు చేస్తూ తనను తానే మరిచిపోతున్నాడు. రోజుల తరబడి యిదే పరిశోధన.

ఒకనాటి సాయంకాలం, చేసినప్రయోగం చూసుకుంటూ, సంతోషం పట్టలేకపోయాడు. అతనివదనం ఉజ్వలంగా వుంది. కనులలో సంతృప్తి వెల్లివిరుస్తోంది. అందరూ కోరదగిన పరిశోధన విజయవంతంగా ముగియవచ్చింది! ఆనందంతో, ఆవేశంతో, కుర్చీమీద చతికిలపడ్డాడు. ఎదురుగా బెంచీమీద ఒక చక్కని ముద్దులొలికే పిల్ల కూర్చుని వుంది. ఆ పిల్లవి నల్లనికళ్ళు; గాలి కెగిరే ఉంగరాలజుత్తు. అప్పుడే కనుచీకటి పడుతోంది. ఎదురుగావున్న దెవరని చూశాడు. ఏదో భ్రమ తప్పితే మరేమీ లేదు. కళ్ళు నులుపుకుని మళ్ళీ చూశాడు. భ్రమకాదు; నున్నగా జారిపడుతూ ఉంగరాల జుత్తులోవున్న అతి చక్కని చిన్నది! ఆ పిల్లను చూడగానే, కవితావేశం ఉప్పొంగి యింగ్లీషులో పాడడ మారంభించాడు:

"ప్రేమయన్నది అసలె తెలియదు
ముద్దులొలికే పసిపాపకు!
చావె, మేలని ప్రేమకన్నను
కొంచెమైనను తెలియదాయెను!"

పాట ఆపి, బాలికను సమీపించి యిలా యింగ్లీషులోనే, ఆమె కర్థమవుతుందనే కాబోలు, ప్రశ్నించాడు:

"ఇక్కడ నీకున్న పనేమిటి పిల్లా?" ఆ పిల్ల బిత్తర పోయింది. ఇదేమీ పట్టించుకోకుండా "ఇంద్రలోకంనుంచి అమృతం తెచ్చావా? నరకంనుంచి యమపాశం తెచ్చావా?" ఆ చిన్నపిల్ల మరీ గాభరాపడసాగింది. వణకుతూ అతనిచేతి

కొక ఉత్తరం అందిస్తూ "ఇది మా అక్కయ్య..." అని ఆగింది. ఉత్తరం అందుకుని చూసుకున్నాడు.

"నువ్వు సరళ చెల్లెలివా?"

"అవును."

"పేరూ?"

"తరళ."

"తరళా!"

రంగనాథయ్యరు ఉత్తరం లోలోపలనే చదువుకో సాగాడు. పిల్లదస్తూరీ ముత్యాలసరాలవలె వుంది. ఉత్తరంలో తరళ రెండు సంస్కృత శ్లోకాలను రాసింది. రమ్యార్థ ప్రతిపాదకాలయిన ఆ శ్లోకాలు అగాధాలలోనికి దారి చూపిస్తున్నాయి. చదువుకొన్నాడు; మళ్ళీ మళ్ళీ. అర్థం చమత్కారంగా వున్నట్టు తోచింది. "చంద్రకాంతిని ఆస్వాదించే చకోరం యితరమైన ఖాద్యాలను తిరస్కరిస్తుంది. కాని అయ్యో! మేఘపంక్తులు రేరాజును కప్పివేశాయి. మిణుగురు పురుగు 'నేను నీ కానంద మిస్తాను; ఇక్కడే వున్నాను' అని నిశతో చెపుతున్నది. కాని రాత్రి ఓదార్చబడలేదు. ఆమె చంద్రునికోసం నిరీక్షిస్తోంది. చంద్రుడొకడే ఆమె చీకటులను తరిమికొట్టగలడు."

ఈ శ్లోకాలలోవున్న తాత్పర్యం అతని హృదయాన్ని కరిగించివేసింది. సరళ ఆత్మ ఈ లేఖలో యిమిడివుంది. ఆమె ఆత్మ, ఆమె దేహంకంటె సుందరమైనది; నిర్మలమైంది; ఉజ్వల తేజోమయం. ఒక నీచకులంలో జనించిన స్త్రీలో యింతటి దేవతాస్త్రీల లక్షణాలుండడం ఆశ్చర్యం!

"నీ పే రెవరమ్మా? తరళే కదూ! తరళా! నీ కింగ్లీ షొచ్చునా?"

"కొద్దిగా నండీ!"

"స్కూల్లోనే చదువుతున్నావా?"

"అవును."

ఈ సమాధానం విని రంగనాథయ్యరు మొదటకొంచెం ఆశ్చర్యపడ్డాడు; సానిపిల్లకు గరల్స్‌స్కూల్లో ఎలా ప్రవేశం కలిగిందని అతని సంశయం; అహఁ! యిందులో ఏముందీ; తను గర్భగుడిలా చూసుకూంటూన్న లేబరేటరీలోనికి ఆ పిల్ల ఎంత నిర్భయంగా దాడిచేసింది? ఇక స్కూల్లో ప్రవేశించడ మంటే వింతేముంది! సరళ చిట్టిచెల్లెలు యిక్కడకు రావడమే గొప్ప; ఆ పిల్లకు స్వాగతం! తను ఇంగ్లీషులో మాట్లాడితే ఆ పిల్లకు అర్థం కాకపోవచ్చును? తెలుఁగులోనే ప్రశ్నించాడు.

"ఈ రహస్యం ఏమాత్రం బయటకు పొక్కనీయకేం?"

"అలాఅనే చెప్పి నన్ను పంపించారండీ!"

"చాలా మంచిపిల్లవి! మీ అక్కతో ఈవాళ వస్తానని చెప్పేం; వచ్చి నాలుగు విషయాలూ బోధిస్తానని చెప్పు."

"అలాగే సార్!"

"అచ్ఛా! మీ అక్కతో నాకు పనుంది. ఎవర్నీ రానీయవద్దు; ఆఖరికి మీ అమ్మనుకూడా."

"ఎవర్నీ రానీయఁవండీ! మీ రొక్కరే మాట్లాడు దురుగాని."

"అదే మరి! నువ్వూ సరళా తప్ప మరెవ్వరూ వుండొద్దు."

అలాగే నని తరళ బుర్ర ఊపుతూ వెళ్ళిపోయింది. ఆ సాయంకాలం రంగనాథయ్యకుకి సంతాపమూ కలిగింది; ఉల్లాసమూ పుట్టింది. సరళ యింటికివస్తానని వాగ్దానం యిచ్చే టంతటి అలసత్వం ఎందుకు కలిగింది? ఏమిటీ దౌర్భాగ్యమని కాస్సేపు చికాకుపడ్డాడు. తానొక ఘనకార్యార్థం ప్రాణాలను అర్పించే మహాత్యాగిగా భావించుకున్నాడు. సరళతో ఐక్యత కోసం, స్వర్గానందం కోసం, దేనినైనాసరే త్యజించాలి. జీవితంలో ఏది శాశ్వతం? నిర్మలమైన ప్రేమ పవిత్రమైంది. ప్రేమికుల హృదయాలమధ్య తన క్రూరసంప్రదాయాలతో, ప్రపంచం అడ్డుగా నిలబడుతోంది; సమాజం పుట్టినదాది, ఇదే పద్ధతి. సాటి ఆత్మకోసం, హృదయం పరితపిస్తుంది! పెరిక్లెస్సు; పాపం! ఎస్టేసియావంటి దేవతకోసం పరితపించిపోయాడు, ...కాని ప్రపంచం! ఆహా! ఆ ప్రేమికుల హృదయాలను వేరుచేసింది. మానవుల ఆనందాన్ని చూసి గ్రీకుదేవతలకంటె కూడా, అధికంగా యీలోకం కళ్ళుకుట్టుకుంటున్నది. ఎంత చూడలేనితనం!

౬

చీకటిపడింది. చిన్న చిన్న తుంపరులు పడుతున్నాయి. మాటు మణగింది. వీధులు నిశ్శబ్దంగా వున్నాయి. సందులన్నీ దాటి చుట్టుదారిని అయ్యరు, సరళ యింటికి వెడుతున్నాడు. ఆవిడ యింటిముందు, ప్రత్యేకం, ఛైర్మన్ స్నేహితుడు వేయించిన వీధిలాంతరు వెలుగుతోంది. ఆ ఇంటి క్రీనీడలోనించు

న్నాడు. ఎవరైనా చూస్తారేమోనని గుండె బితుకుబితుకు లాడుతోంది. నరాలు జివ్వుజివ్వున లాగివేస్తున్నాయి. వీధి లాంతరు దెయ్యంలా చూస్తోంది. ఎన్నడూ లేనికీ అదరనిగుండె ఝల్లుమంది. తొందరగా యింటికిపోవడం మంచిదేమో అనుకున్నాడు. ఎందుకొచ్చిన గొడవ, హాయిగా యింటికిపోయి పడుకోక?...ఇంతదూరమూ వచ్చాక తీరాచేసి, యింటికి రిక్తహస్తాలతో వెళ్ళిపోవడమా? ఇంట్లోకివెళ్లి ధైర్యంగా ఆమెతో మాట్లాడితే వచ్చే ప్రమాదమేముంది ?

అతని హృదయం ఉయ్యాలలా అటూఇటూ ఊగుతోంది. చీడీమెట్లు గబగబ ఎక్కి, సంశయంతో గిరుక్కున వెనక్కితిరిగి, దిగిపోతున్నాడు. ఇంటికి తిరుగుమొహం పట్టాడు. నాలుగడుగులు వేసేసరికి వెనక ఎవరో పిలిచినట్లయింది. అవును ఆ గొంతు సరళచెల్లెలు తరళదల్లేవుందే! అతన్ని పిలుస్తూ చనువుగావచ్చి దగ్గరగా నిలబడింది. ఇంతసేపూపడ్డ గాభరాను చూసి యీచిన్నది తననొక పిచ్చివాడికింద జమకట్టలేదుకదా! ఆ పిల్ల చలాకీగా మాట్లాడుతూ లోనికి తీసుకెళ్ళింది. మేడ మెట్లు చూపించింది. ప్రొఫెసరు మేడమెట్లు ఎక్కుతూంటే, గదిలోంచి గుప్పున పూలవాసనకొట్టింది.అగరుధూపం అలముకుంది. వింతవింత పరిమళాలు స్వాగత మిస్తున్నట్లనిపించింది. స్వాగత మందుకుని, రెండవ అంతస్థులోనికి వెళ్ళేసరికి పుగాకు వాసన, సారాయికంపు ముక్కుపుటాలను బద్దలుకొట్టసాగిందివె శరీరమంతావణుకుతోంది. హాలులో ఒకమూల ఆయిల్ లాంపు. వెలుగుతోంది. బీరువాలు, సోఫాలు, కుర్చీలు గదికి నిండుగా. వున్నాయి. అలంకరణ కొంత పాతకాలపుది; మరి కొంత

యీకాలపుది! రవివర్మ రంగురంగుల పటాలు, తంజావూరు నాయకరాజులనాటి పౌరాణిక చిత్తరువులు గోడకు వేల్లాడు తున్నాయి. ఈ అధునాతన శతాబ్దంలో వుండతగని అవిఎంతో అనాగరికంగా వున్నాయి! గోడల పొడవునా అక్కడక్కడ నగిషీ చెక్కినగూళ్ళు వున్నాయి. వాటిలో కర్ర లక్క, పోర్సి లీను బొమ్మలు, వస్తువులు చిందరవందరగా పడివున్నాయి. మచిలీలో తయారైన సన్నని తెల్లనిబట్ట సీలింగుకు కప్పబడి వుంది. దానిమీద కృష్ణుని రాసక్రీడ చిత్రితం; రంగురంగుల గ్లోబులు, జిగజిగమనే గాజువస్తువులు సీలింగునుంచి వేల్లాడు తున్నాయి. పెద్ద చందనపు పందిరిపట్టెమంచం హాలులో ఒక మూలను ఆక్రమించుకుంది. దానిమీద విలువైన దుప్పట్లు, పరుపులు పరిచివున్నాయి. నేలమీద అరిగిపోయిన ఏలూరు తివాసీవుంది. తివాసీమీద గీసిన అగ్గిపుల్లలు, సిగరెట్టు పీకలు, గ్లాసులు, హుక్కా గొట్టాలు, కిల్లీముక్కలు, పీక దానలు, చిందరవందరగా కనిపిస్తున్నాయి. ఏహ్యమైన ఈగది వాతావరణం అతనికెంతో జుగుప్సను కలిగించింది. తరతరాల నుంచీ, పాపపంకిలమైన అతి నీచపు కామకృత్యాలకిది నిలయం; లెక్కలేని జీవితాలను నాశనంచేసి పొట్టనుపెట్టుకున్న ఈ గది కంటె అపవిత్రమైన స్థలం యింకొకచోట వేరే వుంటుందా? ఇక్కడ జీవిస్తూనే సరళఉదాత్తతను ఎలా కాపాడుకోగలిగింది? ఇంతకీ నేను దుస్సాధ్యమైన కార్యాన్ని సాధించబూనడం లేదుకదా!"

రంగనాథయ్యరు సరళ చెల్లెల్ని "ఈ నరకకూపంలో మీారెలా గడుపుకొస్తున్నారమ్మా!" అని అడిగేడు. "కాదండీ!

ఇది మా అమ్మ పడకగది!" అమాయకంగా తరళ జవా బిచ్చింది.

"ఇందులో ఆశ్చర్యం లేదులే! ఈ మురికికూపంలోంచి త్వరగా అవతలకి తీసుకెళుదూ తల్లీ! ఈ మాట విని ఆ పిల్ల చరచర హాలులోంచి నడిచివెళ్ళి తలుపు తెరిచింది. "ఇలా రండి. ఇటే ఇటే."

౭

సరళగదిలోనికి వెడుతూ రంగనాథయ్యరు "హమ్మయ్య! నరకంలోంచి స్వర్గానికి" అన్నాడు. అతను చూసిన మొదటి గదికీ, దీనికీఎంతో వ్యత్యాసముంది. గోడలు అందంగా అద్దంలా మెరుస్తున్నాయి. గదికి నాలుగు ద్వారాలు, ఆరు పెద్దకిటికీలు వుండడంవలన గాలి విస్తారంగా లోనికిపీస్తోంది. డోము వేసిన పెట్రోమాక్సులైటు, వెన్నెలలా గదినిండా కాంతినిజల్లుతోంది. ద్వారబంధాలకు మామిడితోరణాలు, బంతిపూలదండలు వింతశోభ నిస్తున్నాయి. గదిలో తెల్లని మార్బుల్ బల్ల వుంది. దానిమీాదకు అప్పుడే ఎగిరివచ్చివాలిందా అన్నట్టు ఒక ఎనామిల్ నెమిలి విగ్రహం, పింఛం విప్పుకొని పింఛంలోనుంచి వూదొత్తుల వాసనలను గదంతా నింపుతోంది, పెయింటింగులు, రామాయణ భారతకథలకు చెందిన చిత్రాలు, ప్రపంచ ప్రముఖుల, సంఘ సంస్కర్తల, కాంగ్రెసు నాయకుల ఫోటోలు గది నలంకరించాయి. గోడలకు రెండు నిలువుటద్దాలు అమర్చబడి గదిశోభను ద్విగుణీకృతం చేస్తున్నవి. గది మధ్యను పెద్దసోఫా,

దాని చుట్టూ కుషన్‌కుర్చీలు, పడుకునే మంచాలు వున్నాయి ఓక్ కర్రతో చేయబడి పాలిష్ చేసిన రివాల్వింగు బుక్కు-కేసొకటి వుంది. దానిమీద మహామేధావుల, ప్రపంచ వీరుల బస్టులు వున్నాయి. కిటకీవద్ద నల్లని బల్లవుంది. దానిమీద ఒక వీణ, గులాబీపూల మధ్యను వుంచబడింది. రంగనాథయ్యరు అటు చూశాడు. ఆశ్చర్యం! తన ఫొటో, బల్లమీద కని పించింది. 'ఈ సొగసులాడి మనసును వశపరచుకునే ఆకర్షణ ఈ రంగనాథయ్యరులో ఏమున్నదనీ?' అని ప్రశ్నించు కున్నాడు. 'నాలోవున్న అందంకాదు; కాని నాలోని మేధా శక్తి ఆవిడ మనసుని పట్టుకునివుంటుంది. ప్రేమ ద్వారాలను ప్రేమే తెరవాలి. పాపం! సరళ వెర్రిపిల్ల. ఒకరి అభిమానాన్ని ఎరగదు; ప్రేమనుకూడా..."

పక్క హాలులోంచి ఎవరిదో బరువైన పాదధ్వని వినిపించి అటు తిరిగిచూశాడు. ఎవరూ రావడంలేదు; తలు పులు చప్పుడుకాకుండా మూసివేశాడు. 'అవతల హాలులో అనాగరికత, వికృతం, జుగుప్స; ఇవతల గదిలో సౌందర్య కళామయ నైర్మల్య వాతావరణం! ప్రకృతిలో ద్వంద్వశక్తుల సంపుటీకరణ యిక్కడే గోచరిస్తోంది' అనుకుంటూ సరళను పిలిచాడు.

"ఆ తలుపులు వేసేద్దూ, నీకు పుణ్యం వుంటుంది కంపు చంపుకుతింటోంది."

"సృష్టిలో అనాదినుంచీ పాపం, పుణ్యం ఒకదాని ప్రక్క-యింకొకటి వుంటూనే వున్నాయ్" అనే జవాబు వినవచ్చింది, అయ్యరు నిర్ఘాంతపడ్డాడు. చిన్నపిల్లలకు యింతటి బరువైన

మాటలే!......కొంచెం ఆగి చూసేసరికి సరళ ప్రత్యక్ష మయింది.

తగుమాత్రపు అలంకారాలు ఆమె అభిరుచి గొప్పదని వ్యక్తం చేస్తున్నాయి. వస్తూనే సరళ నమస్కరించి కూర్చోం డని అతనికి కుర్చీచూపించింది. అతను కూర్చోగానే తరళ బయ టకు వెళ్ళిపోయింది. సరళ ముందుకువచ్చి, ఎదురుగావున్న బల్లమీదకు వంగి, మోచేతులాని, చేతులమీద మొహంపెట్టు కుని నిలబడిచూస్తోంది. ఆవిడ అందాన్నే తాగేస్తున్నాడా అన్నట్టు అతనూ తదేకదీక్షతో ఆమెవంక చూస్తున్నాడు. సరళ సిగ్గుతో తలవొంచుకుంది. కాలి బొటనవేలుతో నేలరాస్తోంది. తను అలా చూడడం మొరటుతనమని అతనికి గుర్తింపుకు రాలేదు. సరళ కనిపించగానే, యింతకుముందు తాను తయారు చేస్తున్న ఉపన్యాసం మర్చిపోయాడు. ఇపు డాతనికి ఒకటే కోరిక. లలితమైన ఆమె పెదవులమీద అచ్చువేసినట్లు ఒక ముద్దుపెట్టుకుంటే! ఎవరడ్డుతారు?

ఎంతో కష్టంమీద కోరికను లోపలనే అణచుకున్నాడు. సరళ,అనిన ఆఖరుమాటలను జ్ఞప్తికి తెచ్చుకుంటూ, "అదంతా నిజమే! కాని అవినీతి కోరదగినదేనా? మీరుచెప్పినట్లు నీతి పక్కనే అవినీతి నిల్చివున్నదీ అంటే, దాన్నిచూసి సహించ మని కాదు! పూర్తిగా నిర్మూలించమని".

"మీవంటి విజ్ఞానులముందర, మాబోటి అజ్ఞానులం నోరు మెదపగలమా?"

"నోరు మెదపలేరుకాని మీవంటి శిష్యురాళ్లు మావంటి గురువులచేత నానా అసందర్భాల్నీ మాట్లాడించగలరు!"

"చెడు పెరుగుతోన్నకొద్దీ మంచి క్షీణిస్తూనే ఉంటుంది. లోకసహజమే మరి !"

" అందుకే అవినీతిని మటుమాయం చేయాలి!"

"ఎలా సాధ్యమౌతుంది? అలా అనుకోవడం పొరబాటు. సరళతో తలపడటమో చెప్పండి! విజ్ఞానం వుదయించేవరకూ, మంచీచెడ్డా, ఒక సరసనే పెరిగాయికదా! మాయ అనేది ఒకటుండంటాన్నేను. ఆ అమ్మాయికీ, నీతీ అవినీతి అనేవి రెండూరెండు కవలపిల్లలు. మరి మాయలేని సృష్టేలేదూ!"

సరళ చెప్పిన యీ మాటల అర్థం తెలియక రంగనాథయ్యరు తికమకపడ్డాడు, ఒకక్షణం నిశ్శబ్దంగా గడిచాక, అతడు సరళ నుద్దేశించి "దేవతాస్త్రీలా కనిపిస్తున్నావు సరళా! నేను సోక్రటీస్‌నని చెప్పుకోబోవడం లేదు; కాని నువ్విపుడు చెప్పినదంతా, కేవలం వేదాలలోని మిస్టిసిజం. అది వేదపండితులకే అర్థంకాదు: ప్రత్యక్షజీవితంలో మనం ఎదుర్కొంటూన్న విషమ సమస్యలను పరిష్కరించుకుందుకు యీ వేదవిజ్ఞానం ఒక్క పిసరు అక్కరకురాదు. ఏ జ్ఞానంగురించి పండితులు మాట్లాడుతున్నారో, ఆ విజ్ఞానం అందరికీ అందేదికాదు; కొంతమందికే సాధ్యం; అదైనా నాకు సందేహమే!"

"అయితే మనకు పనికివచ్చే జ్ఞాన మెలాంటి దంటారు?"

"అది ఒకే ఒకటి; యుగయుగాల జీవితానుభవం! ఈ విజ్ఞానమే మన దైనందిన జీవితానికి సహాయకారి; చీకటిలోంచి వెలుగులోకి తెస్తుంది".

"మీలాంటి గురువుల ఉపదేశం పొందుతూ, యీ జీవితాన్ని వెళ్ళబుచ్చుకుంటాను."

"నే నేమీ మహానుభావుణ్ణి కాను; నా మీద అభిమానంకొద్దీ నువ్వలా అనుకుంటున్నావు కాని నే నా పొగడ్తలకు తగను సరళా! నేనో కాలేజీ మాష్టర్ని...కాని నీ మనోనిశ్చయం గొప్పది. ఈ జీవితంనుంచి, నీ ఉదారస్వభావానికి తగని యీ మలినజీవితంనుంచి బయటపడు; అందుకు నా చేతనైన సహాయం చేస్తాను."

"ధన్యురాలిని, దేవుడి దయ నామీద వుంది. లేకుంటే మీరు నా దగ్గర కెందుకువస్తారు చెప్పండి! నాది అపవిత్రమైన జీవితమని మీవల్ల యిప్పుడిప్పుడే తెలుసుకుంటున్నాను. నా జీవితంమీద నాకే అసహ్యంగా వుంది. ఛీ, ఛీ! నన్నీ మురికి కూపంనుంచి బయటకు తీసుకుపోరూ? నన్ను కనికరించి, ప్రబోధించండి. మీతో ప్రపంచపు చివరికైనా పయనించి వస్తాను. రక్షించండి."

'ప్రపంచపు చివరలవరకూ' ఆమె తనతో పయనించడం! ఇది కాదు ప్రొఫెసరు వాంఛించినది.

"నా ఉద్దేశం అదికాదు సరళా! నువ్వీ జీవితపద్ధతిని విడిచిపెట్టాలని నా కోరిక; విడిచిపెట్టి..."

"ఏం చేయమంటారు?"

"నిన్నెవరూ ప్రేమించడం లేదూ!"

"నన్నా? ప్రేమించడమా? ప్రేమించడం! ఎంత వింత మాటలండీ మీవి."

"ఏమీ?"

"మీరు తీసుకుంటోన్న యీపాటి శ్రద్ధ ఎన్నడూ ఎవరూ తీసుకోలేదు? మా అమ్మ వుందీఅంటే అది నాకు

అమ్మే కాదు. పోనీ, మా యింటికొచ్చే మనుష్యులో అంటే వాళ్ళు ప్రేమనేది ఒకటుంటుందనే మాటే వినివుండరు!"

ఆమె నల్లని కనురెప్పలనిండా నీరు నిండుకుంది. కన్నీటి బొట్లు జలజల రాలిపడుతున్నాయి. హృదయం ద్రవించ సాగింది. ఆవిడస్థితిని చూసి ప్రొఫెసరు జాలిగుండె కరిగి పోతున్నది. కాని, ఆమెను ఏమి చేయడం? తనవెంట లోకం మధ్యకు తీసుకువెళ్ళే ధైర్యం అతనికి లేకపాయె!

"ఎవరైనా వివాహంచేసుకుంటే బాగుండును సరళా!"

"అంటే ఎవడో ఒక ఛండాలుడికి నేను కలకాలం పూర్తిగా బానిసనై పడి వుండాలని మీ తాత్పర్యం!" సరళ మందహాసం చేసింది. కొంచెంసేపు ఊరుకొని మళ్ళీ అంది. "నాబోటి భోగంపిల్లలను ఏ మర్యాదస్థుడు పెళ్ళాడతాడో చెప్పండి మీరే!"

సరళ వేసిన ప్రశ్న రంగనాథయ్యరుకు యింతకు ముందెన్నడూ తట్టివుండలేదు. ఈ సమస్యను సంపూర్ణంగా ఎన్నడూ చర్చించలేదు. వ్యభిచార నిర్మూలన ఎలాసాధ్యమో, ఎలా అసాధ్యమో అత నాలోచించలేదు. పుస్తకాలలోని సిద్ధాంతాలు వల్లెవేయడం తప్ప, అవి జీవితంలోనికి పరి వర్తింపచేయడ మెలానో ఊహించుకోలేదు; భోగంపిల్ల లంటే ఒకటే నిర్వచనం. వాళ్ళు జీవితంలో ఓడిపోయిన స్త్రీలు! పడుపువృత్తికి వ్యతిరిక్తమయిన వాదనలను పోగు చేసుకోవడంతోనే కాలం గడిచిపోయింది. సైనికుడిలా ఈ పుస్తకవిజ్ఞానంమధ్య కవాతు చేస్తున్నాడు...ఇప్పుడు అతని

అలసత్వం అతనికేతట్టి ఒళ్ళు నీరు విడిచిపోయింది... చిట్టచివరకు అత ననుకున్నాడుకదా, 'నేనే రాజునైతే, డబ్బు చూపించి అన్నీ గెల్చుకొద్దును. సరళను చదువుకున్న కుర్ర వాడిని చూసి, ధనాశ చూపి, పెళ్ళిచేద్దును...పోనీ, మాట వరసకు తనొక రాజుగా పుట్టాడనుకుందాం. అప్పుడుమాత్రం సరళను పెళ్ళాడగలిగే విద్యావంతుడు, యువకుడు, అందగాడు దొరకాలికదా? తనకు పెళ్ళికాకుండావుంటే ఎంత బాగుం డును! ప్రపంచాన్ని ధిక్కరించయినా, సరళను పరిణయ మాడేవాడు.

ఇద్దరి మధ్యను సంభాషణ ఆగిపోయింది. మౌనంగా ఆతను కూర్చున్నాడు. మొహం వివర్ణమయింది. నిశ్చలమైన ఈ నిశ్శబ్దత ఎంతో చికాకు కలిగిస్తోంది. సరళ యథాలాపంగా బల్లమీద నున్న వీణ తీసింది, సోఫా చివరకు వెళ్ళి చతికిల బడి, మధురమైన కృతిని కిన్నెరకంఠంతో పాడసాగింది. అతనికి సంగీతమంటే ప్రాణం. కృతి ఎంతో బాగుంది. రాగం హాయిగా వినవస్తోంది. పాము పడగవిప్పి ఆడినట్లు, లేడి గంతులు వేసినట్టు, అతని హృదయం ఆనందించసాగింది. నాజూ కైన వేళ్ళతో వీణను మీటుతుంటే, సరళ అప్సరసలా స్ఫురిం చింది. వీణమెట్లమీదనే ఆడే ఆమె వేళ్ళు ఎంత అందంగా వున్నాయని! నిస్తబ్ధతగావున్న ఆ వాతావరణంలో వినిపించే సంగీతం అతన్ని బాహువులతో బంధించినట్లనించింది. నిస్సహా యురాలైన ఒక పిల్లను ఉద్ధరించడ మెలాగనే అతనిఆలోచనా హారం తెగిపోయింది. మునిగిపోతున్నాడు; ఆత్మను కరిగించే సంగీతంలో మునిగిపోతున్నాడు! మునిగిపోతూ

ఊహా ప్రపంచంలో తిరుగుతున్నాడు! 'దీనికంటె వేరే స్వర్గం ఎక్కడో వుంటుందా? అర్థంలేని పురాణకల్పనలు! దేవతలకు మల్లేవున్న ఆమె పెదవులను ముద్దుపెట్టుకోవడమే నిర్వాణం. చిదానందమనే వెర్రివేదాంతంలోపడి మహాత్ములు యీ నిర్వాణాన్ని పొందలేకపోయారు.'

సరళ వేళ్ళు వీణమీద యింకా నృత్యం చేస్తున్నాయి. జావిళీ రసవత్తరంగా ముగియబోతూవుంది. సన్నగా, తీయగా సంగీతం గదినంతా ముంచెత్తుతోంది. "నిజంగా ప్రపంచపు చివరలవరకు నాతో రాగలవా సరళా!" ప్రొఫెసర్ లేచి గబుక్కున ముందుకు వెళ్ళాడు. ఆమె పెదవులను ముద్దుపెట్టుకున్నాడు. సరళ చేతిలోని వీణ జారిపోయింది.

బయటవరండాలోంచి వికటాట్టహాసం వికసించసాగింది. రంగనాథయ్యరు గాభరాపడి బెదురుతో చూశాడు. "సంస్కారణం టే యిదే! ఒకరిని లేవనెత్తబోయి మనమే కిందబడ్డం!" అనే మాటలు వినిపించి, ప్రొఫెసరు కంగారుపడుతున్నాడు. పళ్లన్నీ బయటకు కనిపించేటట్టు నవ్వుతూ "దగాలోపడ్డాను; మోసం మోసం" అని వికృతంగా అరిచాడు. 'దగాలోపడ్డా' ననే మాటవిని సరళ సిగ్గుపడిపోయింది; ఆశ్చర్యపడింది. అమాయకంగా నవ్వింది. తెల్లబోయి చూసింది. ప్రొఫెసరు మెల్లగా మేడదిగి ఇంటికి పరుగెత్తసాగేడు.

తొందరగా అంగలువేసుకుంటూ వీధిలోనికి వెళ్ళేసరికి మేడమీదనుంచి 'దొంగ దొంగ' అనేకేక వినిపించింది; పోలీసుల లైట్లు అతని మొహంమీద పడబోతూవుంటే తప్పించుకుని రంగనాథయ్యరు యింటికి దారితీశాడు.

కొంతదూరం నడిచేసరికి పరిచయస్థులు ఎదురై "ఇంత రాత్రివేళ ఎక్కడనుండి ప్రొఫెసరు?"...ఆ రాత్రి అర్జెంటుగా ఏదో స్వంతపనిమీద రంగనాథయ్యరు ఊరువదలి ఎక్కడికో వెళ్ళిపోయాడు.

మర్నాటి ఉదయం, అమితగౌరవనీయుడు, సహచరుడు ప్రొఫెసర్ రంగనాథయ్యరు పంపిన రాజీనామా లేఖను ప్రిన్సిపాల్‌గారు చూసి కంట నీరుపెట్టుకున్నారు. తను పడిన దురవస్థను వివరిస్తూ ప్రొఫెసరు, ప్రత్యేకించి ప్రిన్సిపాల్‌గారికి రాసిన ఉత్తరంలోని పంక్తులను చదువుతున్నప్పుడు, ఆయన కళ్ళు నీళ్ళతో గిరున తిరిగాయి.

★

V.R. NARLA MEMORIAL LIBRARY *
V.R.NARLA
D.P.R.I.
Acc. No.

స్వతంత్ర ఆర్టు ప్రింటర్సు, విజయవాడ.

94

మనసు ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	AOUA104B128
పుస్తకం పేరు	ఆణిముత్యాలు
తారీఖు	31 December 2025
ముందు అట్ట	YES
వెనుక అట్ట	YES
మొత్తం పేజీలు	97
పెద్ద సైజు పేజీలు	NO
ఖాళీ పేజీలు	NO
లేని పేజీలు	NO
తయారు చేసినది	P Jayamma
పేజీలు విడదీసినది	P Jayamma
స్కాన్ చేసినది	[illegible]
పరీక్ష చేసినది	anusha
పేజీలు సరిచూసినది	
బైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పరిస్థితి	[illegible]